

Det rådgivende dokumentet

2025–2026

Ungdom

Innhold

Organisasjon	4
Fagligpolitisk.....	7
Et seriøst arbeidsliv	10
Klima og Miljø.....	14
Unge og økonomi	16
Solidaritet	19
Utdanning, fagopplæring og yrkesstolthet	22
Helse, Miljø og Sikkerhet	25
Begrepsforklaring	28

Organisasjon

1. Det er viktig at Fellesforbundets ansatte, avdelinger, klubbstyrever og ledelse gjenspeiler mangfoldet blant medlemmene våre. Vi skal være en inkluderende organisasjon som arbeider målrettet mot et bredere mangfold på alle nivåer for å inkludere mennesker av ulike bakgrunn. Alle skal føle seg representert, uavhengig av etnisitet, kjønn, funksjonsevne, alder, seksuell legning og bakgrunn. Vi observerer at flere minoriteter søker seg til jobber som tidligere har hatt begrenset representasjon. Derfor er det spesielt viktig at vi legger ned en innsats innen disse yrkene for å sikre representasjon av minoriteter i klubb- og avdelingsstyrever. Dagens arbeidsmarked består i større grad av arbeidskraft fra andre deler av verden. Vi som forbund må vise at vi er tilgjengelige for alle, uansett hvilket språk de snakker, ved å gjøre informasjon tilgjengelig på flere språk der det trengs, inkludert nynorsk, bokmål og de samiske språkene.

2. Vi i Fellesforbundet er gode på organisering, men vi kan bli bedre. I løpet av 2024 organiserte vi 27 033 nye medlemmer. Samtidig er det en utfordring at vi opplever en betydelig medlemsavgang, og på grunn av dette har vi de siste årene hatt minimal vekst eller mistet medlemmer. I 2024 mistet vi 21 789 medlemmer, noe som resulterte i en noe begrenset medlemsvekst. Den sentrale ungdomskonferansen mener at medlemmer må få hjelp innen rimelig tid når de trenger det, for å unngå tap av medlemskap grunnet lang saksbehandling. Fellesforbundet må også skaffe seg en bedre forståelse for årsakene til tapet av så mange medlemmer.

3. For å forsvare tariffavtalene og ha en sterk posisjon i arbeidslivet, må Fellesforbundet ha en høy organisasjonsgrad og målrettet aktivitet knyttet til rekruttering og organisasjonsbygging. I dag er ca. 50% av arbeidstakerne i Norge organisert. Mange unge har i dag manglende kunnskap om hva en fagforening er, og hva den står for. En viktig forutsetning for å beholde vår sterke posisjon er organisering. Den sentrale ungdomskonferansen mener det er viktig for forbundet å være relevant og oppdatert. Et spesifikt tiltak er å sørge for at fordelsprogrammet LOfavør hele tiden er oppdatert og gunstig for våre medlemmer.

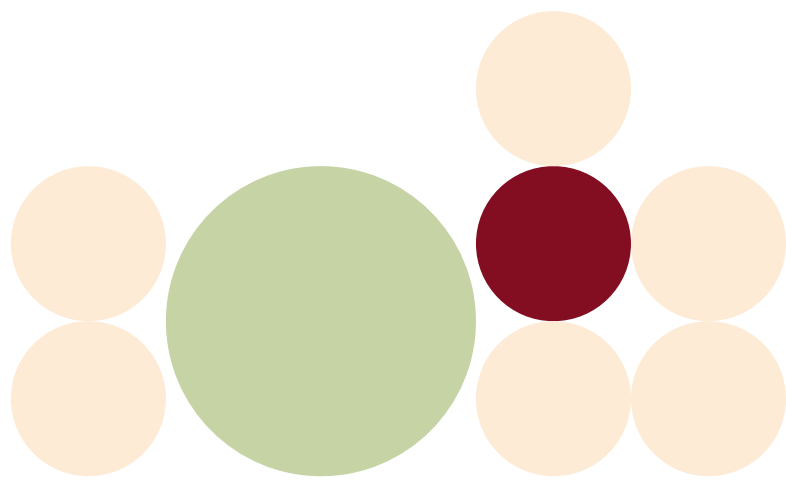
4. Flere av våre bransjer sliter med rekruttering. Fagarbeidere blir stadig en mangelvare og vi må ha søkelys på hvordan vi kan rekruttere flere til å ta utdanning innen våre fagområder. Vi organiserer typiske mannsdominerte yrker, og kvinner utgjør kun 17,8% av den totale medlemsmassen i forbundet. Det er dokumentert at

en kjønnsbalanse på arbeidsplassen er til fordel for både menn og kvinner. Den sentrale ungdomskonferansen mener at Fellesforbundet må videreføre kampanjer som «ditt yrke» og «følg drømmen, ikke strømmen» da dette bidrar til at flere kvinner ønsker seg inn i mannsdominerte yrker. Samtidig er det viktig at vi viderefører kvinnenettverk både på tvers av avdelinger, men også innad i de ulike yrkene for å skape samhold og fremme likestilling i arbeidslivet.

5. Kurs spiller en viktig rolle i arbeidet for våre medlemmers lønns- og arbeidsvilkår gjennom opplysningsvirksomhet om plikter og rettigheter. Våre unge medlemmer skal kunne finne kurs som de opplever som relevante i Fellesforbundets kurskalendere. Selv om Fellesforbundet allerede gjør dette på flere måter, kan det fortsatt forbedres med økt prioritering av unge på faglige kurs. Samtidig ønsker vi at det brukes mer midler på kursvirksomhet. For eksempel Nord-Norge, med sine store geografiske utfordringer og spredte befolkning, lider under høye reisekostnader. Økt støtte til kurs- og konferansevirksomhet vil bidra til å jevne ut ulikhetene i tilgangen til kompetanseheving og deltakelse i regionen. Dette tiltaket vil fremme inkluderende utvikling og bidra til å styrke Nord-Norges samlede kunnskapsbase og nettverk.

Våre ungdommer mener også at det bør være norskkurs med fokus på arbeiderbevegelsen, arbeidsrettigheter, og lov- og avtaleverk. Kursene som vi har arrangert for våre unge medlemmer i alle regioner det siste året, har resultert i en verktøykasse som letter organiseringen av grunnleggende kurs for ungdommen. Denne verktøykassen vil vi ta i bruk sammen, slik at det kan arrangeres hyppige kurs med relevante temaer i alle regioner for Fellesforbundet.

6. Å utdanne fremtidige tillitsvalgte er en nøkkelfaktor for å opprettholde en sterk organisasjon også i fremtiden. Den tillitsvalgte har en sentral rolle i å organisere, ivareta og motivere medlemmene, også i ungdomsarbeid. En betydelig del av Fellesforbundets kursprogram er Faglig tillitsvalgt-serien. Den sentrale ungdomskonferansen

krever at ungdomsarbeidet skal være en integrert del av dette kursprogrammet.

7. For Fellesforbundet er skolebesøk og bedriftsbesøk en av de viktigste oppgavene rettet mot ungdom. Vi må også rette oppmerksomheten mot studenter og deres behov ved å besøke dem på utdanningsinstitusjoner rundt om i landet. Dette mener den sentrale ungdomskonferansen fortsatt bør prioriteres av Fellesforbundet. Ungdom kommuniserer best med ungdom, og under skolebesøk er det klare forventninger om at det skal settes av midler i avdelingene. Samtidig skal dette foregå i samarbeid mellom avdelingene, de regionale ungdomssekretærene og ungdomslederen i avdelingene. Vi må inkludere lærlinger og fagarbeidere i skolebesøkene for å representere faget og vise frem stolte fagarbeidere.

8. De fleste bransjene Fellesforbundet organiserer er mannsdominerte, og vi har som mål å få flere kvinner inn i våre mannsdominerte yrker. Når vi inkluderer våre engasjerte kvinnelige medlemmer på skolebesøk, vil vi i større grad kunne vise at også kvinner trives i våre yrker, og potensielt øke andelen kvinner i disse yrkene. Ungdomsskoleelever står overfor et viktig valg når de skal bestemme seg for hvilken linje de skal velge på videregående skole, og dermed hvilket yrke de skal jobbe med etter endt utdanning. Fellesforbundet bør være til stede allerede på grunnskolenivå for å inspirere ungdom til å velge yrkesfaglig utdanning. Elevene er fremtidens fagarbeidere og potensielle medlemmer for oss, og vi må sørge for å gi dem god informasjon om forbundet, samt plikter og rettigheter i arbeidslivet før de begynner læretiden i bedrift.

9. Fellesforbundet kaller seg «forbundet for lærlinger,» og dette er noe vi må jobbe hardere for å fremme. Det er altfor få lærlinger som organiserer seg i dag, og vi må iverksette tiltak for å få dem med i forbundet. Vi ser at flere forbund har billigere medlemskap for sine lærlinger, og dette har vist seg å ha god effekt. Samtidig ser vi at flere gule forbund tar fremskritt i våre bransjer, spesielt blant lærlinger. Mange peker hær på at det er på grunn av at det tilbys billigere lærling medlemskap. Den sentrale ungdomskonferansen mener det er feil at det er billigere medlemskap som gjør at unge medlemmer går til gule forbund. Det er en mangel på kunnskap om hva det vil si å være organisert. Derfor krever vi at det arbeides mer i hele forbundet målrettet mot at tillitsvalgte og avdelinger jobber mer aktivt med å forklare hvorfor fagorganisering er viktig, for vi skal ikke drive billig fagforening!

10. Det er viktig at alle avdelinger i forbundet legger til rette for ungdomsarbeid. Vi må ha en lav terskel for å

frikjøpe ungdomsledere som frivillig påtar seg et verv for å jobbe med ungdomsarbeid i avdelingen og regionen de er en del av. Det er avgjørende at ungdommen i forbundet får støtte til å utføre den jobben som gjøres innenfor fagbevegelsen. Ungdomskonferansen oppfordrer avdelingene til å satse enda mer på unge arbeidere ved å frikjøpe flere ungdommer i sine tillitsverv.

11. LOs sommer- og lærlingpatrolje er blant de mest synlige og betydningsfulle satsningene til LO når det gjelder ungdomsarbeid. Fellesforbundet er blant de største bidragsyterne til patroljene og har derfor tidligere hatt deltakelse som en prioritert oppgave. Likevel har vi fortsatt muligheten til å bidra mer til patroljene. Det er derfor essensielt at avdelingene formidler informasjon og invitasjoner til sine unge medlemmer om patroljene og oppfordrer dem til å delta. Et annet tiltak kan være å ha en sak i Magasinet for fagorganiserte for å øke bevisstheten om patroljene og muligheten til å delta. Det kommer frem fra ungdommer i Fellesforbundet at de har vanskeligheter med å få godkjent deltakelse på patroljene. Argumentasjonen er ofte at det medfører store kostnader for avdelingene å sende ungdom til deltakelse, spesielt når det innebærer besøk hos bedrifter tilhørende andre forbund eller avdelinger. Dette er en uheldig holdning som hindrer ungdom i å engasjere seg videre i Fellesforbundet og LO. Kontingentpengene som overføres til avdelingene, skal også brukes på ungdomsarbeid. Imidlertid opplever ungdommen i stor grad at de blir sittende nederst ved bordet, og får ofte til svar at det ikke er økonomisk mulig å sende dem på patroljer, kurs og konferanser. Den sentrale ungdomskonferansen er frustrert over hvordan flere avdelinger nedprioriterer ungdomsarbeidet og krever derfor at avdelingene i større grad prioriterer ungdom, samt at LO skal dekke hele kostnaden av sommer- og lærlingpatroljen.

12. Fellesforbundet må dedikere mer ressurser i kommunikasjonsavdelingen. Vi ønsker en dedikert ansatt i hver region til å drive markedsføring og SOME aktivitet. Dette vil skape mye mer synlighet sentralt, og ikke minst lokalt. Avdelinger og regioner lager nå sine egne SOME kontoer, og man får en veldig variert kvalitet. Det er viktig at vi har en mer samlet front i mediene, og at vi bruker relevante trender og sprer viktig innhold som passer våre saker. Medlemmer, tillitsvalgte og avdelinger skal inkluderes i arbeidet til den ansatte i hver region.

Vi lever i en tid med mye digitalisering, og det er viktig at vi tilrettelegger vår markedsstrategi ut mot de plattformene som folk flest bruker. Nå må vi leve i tiden og bruke de verktøyene som fungerer for å nå folk. Det er også viktig at

ungdommene i forbundet lyttes til i SOME arbeidet, og tas med for både råd, samarbeid, og gjennomføring.

13. Det er viktig at Fellesforbundet legger til rette for å nå ut til ungdommen og engasjere dem. Sosiale tiltak som pizzakvelder og bowling, blant annet, undervurderes ofte når det gjelder effekten av å skape tilhørighet blant våre medlemmer og stimulere deres engasjement. Ungdommens psykiske helse har vært i fokus etter en pandemi med karantene, isolasjon og hjemmeskole. For noen er forbundet deres viktigste sosiale arena. En arena som er åpen for alle og tar vare på de som deltar, må være Fellesforbundets visjon for våre sosiale arrangementer. Det er derfor viktig å investere ressurser i sosiale arrangementer for våre medlemmer.

14. Tilbakemeldinger fra mange av Fellesforbundets medlemmer indikerer at de ikke mottar tilstrekkelig informasjon fra sine avdelinger og klubber. Derfor bør det arbeides med informasjonsflyten på alle nivåer i forbundet. Den sentrale ungdomskonferansen ønsker derfor at regionene skal utarbeide månedlige nyhetsbrev som sendes ut til alle medlemmer. Disse nyhetsbrevene skal inneholde informasjon om tilgjengelige kurs, mulige verv, og andre aktiviteter medlemmene kan delta i. Dette initiativet kommer som følge av at mange medlemmer føler at de kun betaler en kontingent, uten å nødvendigvis se hva forbundet gjør for dem både sentralt og lokalt. Samtidig må vi bli flinkere til å kontakte medlemmer i bedrifter uten tariff og hjelpe dem med å kjempe for en tariffavtale og få opprettet en klubb. Et tiltak som kan hjelpe med dette er at alle nye medlemmer skal bli kontaktet, og helst at vi kommer ut til dem med nyttig informasjon som kan hjelpe dem.

15. Innad i LO er det flere forbund som ofte kan konkurrere om de samme medlemmene. Den interne konflikten i LO betyr ofte at medlemmer melder seg ut av forbundet, eller at de bytter og melder seg inn i gule forbund. En god dialog og samarbeid internt blant avdelingene i Fellesforbundet og de andre forbundene i LO er viktig for å unngå mange av disse konfliktene. De som taper mest på interne konflikter er til slutt medlemmene. Fellesforbundet, som et av LO sine medlemsforbund, har hovedfokus på fagarbeidere, lærlinger og yrkesfag. Til forskjell er det flere av forbundene i LO som har større satsing på studentarbeidet. Vi har i de senere årene opplevd at LO også har stort fokus på studentarbeid gjennom LO Studentene, med mer, men til gjengjeld ikke like stor prioritet på lærlinger og fagarbeidere. Dette var derfor en av grunnene for at Fellesforbundet fikk gjennomslag for at LO skulle starte med lærlingpatruljen. Dessverre oppleves

det fortsatt at LO ikke prioriterer våre medlemsgrupper i stor grad, mye grunnet overarbeid med studentarbeidet. Den sentrale ungdomskonferansen krever at LO i større grad skal likestille satsingen på studenter og lærlinger, blant annet ved å ansette en egen lærlingrådgiver.

16. Fellesforbundet er et forbund drevet av våre medlemmer. Medlemmenes kontingent gir oss muligheten til å drive aktiviteter, og ved å være medlem gir de oss tillit til å forvalte pengene på en god og fornuftig måte. Det har aldri vært skjult at alkohol ofte nytes under middager og etter møtetider, noe vi anser som akseptabelt. Imidlertid, i lys av landsmøtemiddagen der det ble servert alkohol på forbundets regning, mener den sentrale ungdomskonferansen at forbundet bør avslutte praksisen med å dekke alkoholholdige drikkevarer. Praksisen med å tilby mat og drikke under møter anser vi som akseptabel, men det må klart presiseres at kun alkoholfrie drikker skal dekkes av Fellesforbundet. Ungdommene i Fellesforbundet mener at bruk av medlemspengene til alkohol er et tillitsbrudd, og hvis noen ønsker å nyte drikkevarer med alkohol, bør dette gjøres på egen regning.

17. Sørmarka konferansehotell har en sentral posisjon i hele arbeiderbevegelsen. Helt siden 1939 har arbeiderbevegelsen brukt Sørmarka til å bygge organisasjon, dele kunnskap og ikke minst bidra til å bygge landet. Ungdommen i Fellesforbundet mener at Sørmarka konferansehotell har en betydelig plass i vår historie, men også i fremtiden. Det er derfor viktig at alle forbundene som er medeiere må legge føringer for at Sørmarka skal fornyes og bli et av Norges beste kurs- og konferansehoteller. I dag ser vi at hotellet begynner å vise tegn til alderdom, med sine mange påbygg og utdaterte rom. Sørmarka er ikke lenger det stedet det en gang var. Det er viktig for oss som bevegelse å ha et sted å reise til og vite at alt vi står for blir fulgt og bevart, og dette stedet bør være Sørmarka konferansehotell.

18. Det er avgjørende at ungdomspartiene i Norge får økt støtte. Ungdomspartiene representerer fremtidens stemmer og perspektiver, og deres deltakelse i politikken er nøkkelen til å sikre en bred og inkluderende beslutningsprosess. Ved å gi øremerket støtte til ungdomspartiene understreker Fellesforbundet betydningen av å investere i den kommende generasjonens politiske engasjement. Dette bidrar ikke bare til å fremme en sunn politisk debatt, men det sikrer også at ungdommens stemmer blir hørt og vektlagt. Ved å sikre tilstrekkelig støtte til ungdomspartiene på venstresiden, legger Fellesforbundet grunnlaget for en mer representativ og inkluderende politisk arena.

19. Utgangspunktet til forbundet om at det skal tilrettelegges for at medlemmer med barn kan delta på kurs er bra. Men det blir et problem når man ikke har familie som kan stille opp som barnepass. Satsene for barnepass i forbundet er på maks 1200.-nok i døgnet om du har 3 barn. I tillegg er dette skattepliktig for den som passer barnene. Disse satsene er for dårlige. Derfor mener den sentrale ungdomskonferansen at Fellesforbundet må øke disse satsene og legge bedre til rette for at foreldre kan delta på kurs.

Fagligpolitisk

1. Fellesforbundet er en sterk organisasjon som hele tiden jobber med å forbedre våre medlemmers lønns- og arbeidsvilkår. Der vi får til mye gjennom tariffoppgjør, lønnsforhandlinger og dialog med våre motparter på arbeidsgiversiden. Det norske trepartssamarbeidet har tjent samfunnet godt og det må i varetas. Statistikk viser oss at forakten mot politikere stadig øker, også blant våre medlemmer og mange medlemmer ønsker at vi skal bli partipolitisk nøytrale. Dette er ikke veien å gå, Fellesforbundet skal ha et tydelig standpunkt i at vi støtter venstresiden i norsk politikk.

Etter kommune- og fylkestingsvalget i 2023 viser statistikk fra SSB at venstre siden mister valgere og spesielt blant de unge i samfunnet. Samtidig som at valgdeltakelsen i Norge synker. Dette er utfordringer som alle må ta på største alvor. Det må derfor jobbes med konkrete tiltak som kan sikre økt valgdeltagelse, spesielt i de gruppene med lavest valgdeltakelse. Et mulig tiltak er å legge til rette for muligheten for digitale stemme muligheter ved storting, kommune- og fylkestingsvalg.

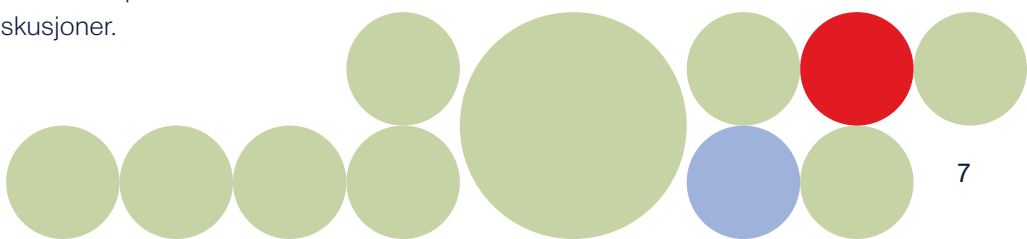
2. Den sentrale ungdomskonferansen mener at Fellesforbundet må styrke samarbeidet med de partiene vi allerede samarbeider med i dag, samtidig må vi jobbe for å styrke samarbeidet med andre partier, uavhengig av politisk side. Et av Fellesforbundets hovedmål skal alltid være å kjempe for det medlemmene våre bryr seg om inn mot alle partier. Samtidig må vi jobbe for å skolere medlemmer om fagligpolitisk arbeid slik at tillitsvalgte tar på seg verv og folkevalgte roller i politikken. Derfor bør det sentrale ungdomsutvalget i Fellesforbundet fortsette å invitere ungdomspartier slik at vi gjenspeiler våre unge medlemmers politiske syn. Ungdommen i Fellesforbundet skal samtidig arrangere verksteder og temakvelder hvor våre medlemmer får muligheten til å lære mer om politikk, debatt og taleteknikk, og aktivt delta i diskusjoner.

3. Utdanning til alle er noe av det viktigste arbeiderbevegelsen jobber for. Grunnskolen må være best mulig for morgendagens ledere og arbeidere, og da trenger man gode skoler med gode lærere. Problemet i dag er at det er for få lærere, som fører til at barn som trenger hjelp ikke får det og faller ut av skolen, og som konsekvens også senere faller ut av samfunnet. Dette er et tap for alle, og blir løst i større grad av flere lærere på skolene med kompetansen til å tilrettelegge for den enkelte elev. Staten kan tilrettelegge for hvilke utdanninger man kan ta i Norge og burde derfor jobbe målrettet for å utdanne flere lærere, leger og sykepleiere, som er de største områdene vi trenger flere fagfolk til når det gjelder helse og utdanning.

4. Dagens strømsituasjon er noe som påvirker både våre medlemmer og bedriftene vi organiserer. I lys av krigføringen til Russland og det grønne skifte ser vi et strømmarked som er sårbart for endringer. Helt siden Russland begynte å kutte gass eksporten til Europa, har vi sett hvor avhengig vi er av en enkel ressurs som få land har tilgang på. Slik strømprisen styres i dag så påvirkes den kraftig av at hele Europa ikke har tilgang på nok fornybar kraft. Fellesforbundets hovedsak skal være at vi må bygge mer fornybar kraft og støtte opp under bedrifter som ønsker å satse på fornybar energi.

5. Vi mener at regjeringen må prioritere å sette en makspris på strøm for bedrifter ved å bruke tydelige fastprisavtaler som reguleres slik at det ikke skal bli et overforbruk av strøm. Da må det ses på mulighetene for å sette et makstak på spotpris, samtidig må vi se på løsninger for hva som er nødvendig bruk og luksusforbruk. Her må regjeringen finne løsninger som hindrer at vanlige folk må betale unødvendige høye strømpriser. Da må regjeringen også se på bedringer av EUs energimarkedspakker og eventuelt frikobling fra EUs energiunion gjennom utmelding av energibyrået Acer.

6. Klimakampen er vår tids største utfordring, her vet vi at våre bransjer kommer til å være en stor del av løsningen. Vi må produsere mer enn 70 TWh energi innen 2030, samtidig er det viktig at vi omstiller oss til å være mest mulig energieffektive. Her må staten gå inn med kompensasjoner for at bedrifter og vanlige folk får energieffektiviserende tiltak, såkalte ENØK tiltak. I tillegg anbefaler vi å fjerne skatten på salg av overskuddsstrøm fra privathjem, små og mellomstore bedrifter. Det bør

være støtteordninger og intensiver for bedrifter som ønsker å benytte taket på byggene til montasje av solcellepanel. Samtidig er vi nødt til å sikre at det ikke bygges flere utenlandsforbindelser og det norske strømmettet utbedres slik at norsk industri sikres tilgang på strøm og kraft.

7. Fellesforbundet erkjenner at EØS-avtalen har skapt problemer i det norske arbeidsmarkedet. Det dreier seg både om konflikter mellom norske reguleringer og EØS-retten, sosial dumping og lavlønnskonkurranse. Samtidig har avtalen sikret vårt eksportrettede næringsliv en full og forutsigbar markedsadgang til Europa. Landsmøtet i 2023 gikk langt i sin uttalelse der man påpeker tydelig at norsk arbeidslivslovgivning og norske tariffavtaler ikke må forringes som følge av EUs regelverk. Fellesforbundet ungdom kjenner på at det har vært utfordringer med EØS avtalen, men tiden vi lever i er ikke tiden for å fremmedgjøre våre allierte og bygge opp murer mellom oss og våre naboer og handelspartnere. Fellesforbundet ungdom vil støtte opp under Eldring utvalget sin rapport om at vi må ha EØS-avtalen. Samtidig skal vi jobbe mot å øke vår innflytelse i EØS avtalen for å sikre norske verdier og verdiskapning.

8. I 2024 var 217 000 kvinner ufør i Norge og 7,2% av norske kvinner var sykemeldt. Forskning på kvinnehelse er blitt nedprioritert i alt for lang tid. Norge må få en bedre forståelse for hvordan kvinnekroppen fungerer for å redusere dagens og framtidens sykefravær. Forskning på kvinnehelse kan ses i lys av god folkehelse og likestilling, temaer Fellesforbundet alltid har jobbet for. Fellesforbundet skal jobbe for å sikre et godt og tilstrekkelig fødetilbud i hele Norge. Derfor må flere bedrifter også ta i bruk bedriftsjordmødre slik at flere kvinner kan stå lengre i jobb under svangerskapet. Dette kan være med å bidra til å øke fødselsraten og snu den synkende trenden. I 2021 fikk alle norske soldater i tjeneste gratis sanitærprodukter og fra 2022 fikk alle Kiwi-ansatte gratis sanitærprodukter på jobb. Samtidig har det blitt startet prøveprosjekter på gratis sanitærprodukter til elever på skoler. Den sentrale ungdomskonferansen mener at produkter som bind, tamponger og andre mensprodukter må bli gratis for alle, og tilgjengelig på alle bedrifter.

9. Forrige pensjonsreform innførte delingstall, som straffer de som går av tidlig og belønner de som står lenge i jobb. Dette rammer særlig Fellesforbundets medlemmer, som jobber på gulvet og skaper verdier, derfor mener vi at ordningen må endres med mål om å omfordele og gi en rettfærdig pensjon. Våre medlemmer har så fysisk krevende jobber at de færreste kan stå enda lenger

i jobb. I stedet for å rette opp i dette har regjeringen flyttet målstreken enda lenger frem ved å iverksette levealdersjustering – en justering basert på tallgrunnlag som skjuler de som jobber seg i hjel i tunge yrker og ikke tar hensyn til dem. Ungdommen i Fellesforbundet krever at det innføres en sliterordning for fysisk krevende yrker og at utføre skjermes helt fra levealdersjusteringen.

Fellesforbundets landsmøte avviste LOs forslag til reformert AFP og jobber for å tette hullene i dagens ordning. Nå må vi ta fatt på arbeidet med å sikre en pensjon det går an å leve av. Regjeringen forsøker å tette gapet mellom privat og offentlig AFP, da arbeidstakere i dag ikke fritt kan bytte sektor uten å miste pensjonsrettigheter. Fellesforbundets ungdom mener det største problemet er at utføre ikke får noe fra AFP – en grov urett som må rettes opp!

OTP er en viktig del av pensjonen vår, men dagens regler er altfor svake. Arbeidsgivere kan nesten fritt velge hvilke tillegg som inngår i beregningsgrunnlaget, og lovens minstekrav på 2 % innbetaling er altfor lavt – særlig når ikke engang alle tillegg er inkludert i beregningen. Mange arbeidstakere er ikke klar over hvor dårlig OTP-ordningen i deres bedrift er, siden dette ikke står i arbeidskontrakten, og få oppsøker informasjon selv. Den sentrale ungdomskonferansen mener at minstesatsen økes til minst 4 % og at OTP-satsen skal være en del av det lovpålagte innholdet i arbeidskontrakter samtidig som at OTP innbetaling skal beregnes ut fra bruttolønn.

10. Vår velferd omfatter skole, barnehage, eldreomsorg, sykehus og mye mer. Spesielt nå er Norge på vei inn i en eldrebølge vi ikke er klar for. Dagens velferdssystem har verken midlene eller kapasiteten til å håndtere eldrebølgen som kommer fremover. Vi i Fellesforbundet mener at regjeringen må ta ansvar for å tilrettelegge eldreomsorgen i fremtiden. For oss er det viktig at eldreomsorgen skal drives enten av det offentlige eller ideelt. Vi mener at ingen skal kunne tjene penger på velferd.

11. I mange år har vi sett økte forskjeller blant folk i Norge. Den gruppen som har falt lengst fra er de som er uføre. I en verden som blir stadig dyrere er vi nødt til å passe på at de som er uføre ikke faller fra blant annet ved å øke uføretrygden. Samtidig må vi rette fokus på arbeidsledige. Fellesforbundets landsmøte krever at grunnlaget for ytelsene på dagpenger, arbeidsavklaringspenger (AAP) og uføretrygd heves, slik at de reflekterer den tidligere inntekten på en bedre måte enn i dag. I tillegg mener Fellesforbundets ungdom at sykepenger skal beregnes etter reell årsinntekt, fordi mange er helt avhengige

av tilleggene og overtiden man har hatt. Samtidig må reglene for fribeløp og avkortning utformes slik at uføretrygden stimulerer til økt yrkesdeltakelse. Det er ingen som tjener på at folk står utenfor arbeid hvis de ikke trenger det. Vi mener at arbeidet NAV legger ned for å få folk tilbake i jobb må forbedres.

12. Den pågående krigen mellom Russland og Ukraina har vist oss viktigheten av å være medlem av en forsvarsallianse. Det er derfor viktig at Norge jobber for et tettere og bedre samarbeid med NATO for å sikre en tryggere hverdag for det norske folk og for å begrense konsekvensene av en eventuell eskalering i aggressivitet fra Russland. Under NATO-øvelsen Nordic Response fikk vi testet Norges reaksjonsevne på en invasjon. Erfaringene viser at vi må investere i større havneområder for å ivareta totalforsvaret.

Det usikre verdensbildet vi står i i dag viser sårbarheten i samfunnet vårt. Derfor må Norge gjenopprette korn- og medisinalager. Gjennom vårt medlemskap i NATO forplikter vi oss også til å opprettholde forsvarsets operative evne og det forventes at vi bruker 2% av brutto nasjonalt produkt til økt forsvarsberedskap, våpenproduksjon og våpenlager. Norge har et av verdens strengeste eksportregelverk når det gjelder forsvarsmateriell. For at norsk industri skal kunne konkurrere på likeverdige vilkår er det viktig at allierte nasjoner har et felles regelverk og en felles norm for sluttbrukerdokumentasjon ved kjøp og salg av forsvarsmateriell. Slik at norsk krigsmateriell ikke blir solgt til regimer som undertrykker eget folk. Ved forsvarsanskaffelser må norske myndigheter sikre forpliktende industri- og samarbeidsavtaler i form av gjenkjøp som bidrar til nasjonal verdiskaping, utvikling og teknologioverføring.

13. Vi ser stadig en økende bortsetting av arbeid fra forsvarsets sivile verksteder til private aktører. Dette er en direkte effekt av langtidsplanen til Erna Solberg sine regjeringer som ønsket å privatisere vedlikeholdet av forsvarsets materiell i sin helhet. Fellesforbundet må jobbe for at Forsvaret satser på faste ansatte innad i stedet for kontinuerlig innleie. Over tid vil innleie og bortsetting av arbeid føre til at Forsvaret sitter med svekkede ressurser. Fellesforbundet må være med å snu denne trenden!

14. Et av de viktigste tiltakene for et trygt og seriøst arbeidsliv er å sikre at skolesystemet vårt fungerer og viser hvilke verdier landet vårt er bygget på. Det er urovekkende å se tallene for elever som sliter med psykisk helse og hvor mange som dropper ut. Dette er skremmende tall som vi må jobbe for å senke. På dagens yrkesfag linjer så ser vi det største frafallet, samtidig ser

vi at det er de skolene som har flere yrkesfaglige linjer som blir minst prioritert når det kommer til midler til helsesykepleiere. Den sentrale ungdomskonferansen mener at yrkesfaglige skoler må prioriteres når det kommer til helsesykepleier ordningen og dens hjelpemidler. Vi mener også at norske skoler burde drives av det offentlige. Landet vårt er tuftet på fellesskolen og sånn må vi fortsette. Det skal kun være lov å drive privatskole dersom den dekker et tilbud som det offentlig ikke tilbyr i nærområdet samt at det skal drives ideelt.

15. I løpet av livet slites kroppen og noen er født med en nedsettelse, og vi må derfor gjøre tiltak for å holde kroppen gående så lenge som mulig. Dessverre er ikke tenner og øyne sett på som en del av kroppen og derfor ikke gjort seg fortjent til økonomisk støtte til vedlikehold og korrigering hos vanlige folk. Vi kan ikke fortsette å utsette befolkningen for tannlegeregninger og brilleregninger på flere tusen kroner for å holde seg fungerende. Det er på tide det blir enighet, en gang for alle, at tenner og øyne er en del av kroppen og blir en del av egenandelsordningen.

16. Gjennom arbeiderbevegelsens historie har vi vært med å bedre arbeidshverdagen ved å hjelpe med effektivisering, og da redusering av arbeidstid for å gi mer tid tilbake til arbeideren. Den norske arbeideren er flink til å omstille seg og utvikle seg med bedriftene. I dag bruker vi mindre tid på samme produkt som ble produsert for 10 år siden. Ungdommen mener det er på tide vi går for en arbeidshverdag som gjenspeiler produktiviteten, derfor er det viktig at vi prøver ut 6 timers arbeidsdag og 4-dagers uken i de bransjene der det passer. I tillegg må vi jobbe for den 6. ferieuken. Fellesforbundet må jobbe for å fjerne denne generelle adgangen til gjennomsnittsberegning av arbeidstid, men tillate det der klubben ønsker en slik avtale. Arbeidsmiljølovens definisjon av arbeidstid bør strammes inn for å bedre møte dagens arbeidslivsutfordringer.

17. Kvinner tjener i snitt 88,2 prosent av gjennomsnittlig manns inntekt, og nye tall fra teknisk beregningsutvalg viser at kvinners lønnsandel gikk tilbake med 0,1 prosentpoeng i 2024. En del av dette lønnsgapet kan forklares med at kvinner oftere jobber deltid, i lavtlønnsyrker og i offentlig sektor. Selv når man korreterer for dette gjenstår det en lønnsforskjell mellom kvinner og menn på over 8 prosent som forskerne ikke greier å forklare. Det er ikke lov å lønne kvinner og menn ulikt for samme arbeid eller arbeid av lik verdi, det står i likestillings- og diskrimineringsloven. For at dette skal få noen konsekvenser for arbeidsgiver må saken tas til domstolene, noe som sjelden skjer. I 2018 innførte

Island en likelønnslov, den pålegger arbeidsgivere å bevise at de betaler menn og kvinner likt for samme arbeid. Bevisbyrden ligger på arbeidsgiver, og dersom arbeidsgiver ikke kan dokumentere at det betales lik lønn for likt arbeid, blir de ilagt bøter. Etter at loven kom, har lønnsgapet minnet med over 3 prosentpoeng. Selv om loven bare retter opp lønnsforskjeller internt på hver bedrift og ikke endrer de strukturelle forskjellene, er det en viktig brikke i arbeidet for likelønn. Loven ble jobba fram av en samla islandsk fagbevegelse, og nå er det på tide at den norske fagbevegelsen krever det samme.

18. Fellesforbundet må jobbe for en økt satsing på distriktspolitik. Fraflyttingen som skjer i distriktene, er urovekkende da mye av våre arealer står i fare for å ikke bli utnyttet så effektivt som de kan. Verdiskapningen som skjer i distriktene våre må vi ta vare på, forbedre og utbygge. Da må det jobbes for økt bolyst gjennom gode kollektivmuligheter, billige billetter til ungdom i hele landet, kulturtilbud og støtte som er tilpasset til små kommuner. Fellesforbundet ungdom mener at en slik satsing vil gagne hele Distrikts-Norge. Ungdommen i fellesforbundet vil arbeide for å få innført EPA-traktorordning i Norge. En slik ordning vil bidra til å gi ungdom i distriktene bedre mobilitet og samtidig legge til rette for tidlig trafikkopplæring under trygge rammer.

19. Det burde innarbeides et fast tillegg for arbeid med helsefarlige kjemikalier i tariffavtaler på bedrifter hvor arbeid med kjemikalier er en del av arbeidshverdagen. Smusstillegg og skifttillegg er begge økonomisk kompensasjon som skal rettferdiggjøre ubehagelige arbeidsforhold. Arbeid med helsefarlige kjemikalier burde også kompenseres på lik måte.

20. Statens pensjonsfond utland/oljefondet er en stor del av den norske økonomien. Det er et regelverk som styrer hvordan oljefondet skal forvaltes, men dette regelverket er ikke godt nok. Oljefondet har investeringer i Israel og i selskap som enten driver med eller profiterer på ulovlig okkupasjon. Samtidig som det investeres aktivt i selskaper som driver aktiv fagforeningsknusing. På bakgrunn av dette krever Fellesforbundet ungdom at det settes regler for både oljefondet, og alle andre norske finansvirksomheter, som gjør det forbudt å ha investeringer der det er pågående spørsmål om folkerett og der det dokumenteres fagforeningsknusing.

21. Det må strammes inn rundt muligheten for rettsvesenet til å bruke beviser som er ulovlige innhentet. Det er helt ubegripelig at ulovlig overvåking skal kunne brukes til å si opp ansatte, og at det ulovlige innhentede beviset skal kunne brukes i rettsapparatet

når oppsigelsen bestrides. Det hjelper ikke at Datatilsynet kan gi en bot i etterkant når arbeidsgiver har frie tøyler til å bruke alt som finnes av ulovlig overvåking for å kvitte seg med ansatte. Fellesforbundet må jobbe aktivt inn mot partiene for å få på plass en lovendring.

22. Voldtekt er et omfattende samfunnsproblem i Norge. I flere europeiske land, blant annet Sverige og Danmark, er det vedtatt en samtykkelov, som presiserer straffelovens voldtektsbestemmelse slik at seksuell omgang uten samtykke regnes som voldtekt. I Sverige har antall personer dømt for voldtekt økt med 75 % siden loven ble innført i 2017. Norge har fått kritikk fra både FNs kvinnekomité og Amnesty International for å mangle en slik lovgivning. En samtykkelov vil gi kvinner og menn som utsettes for voldtekt bedre rettssikkerhet og være et viktig signal i det forebyggende arbeidet. Den flytter fokuset fra hvorvidt det ble gitt signaler om ønsket seksuell handling, til om det faktisk ble gitt samtykke med ord. Den sentrale ungdomskonferansen ønsker at Norge innfører en samtykkelov.

23. Muligheten for arbeidsgivere til å bestride sykemeldinger må innskrenkes. Det er uakseptabelt at arbeidsgivere kan bestride sykemeldinger uten grunnlag, noe som skaper unødvendig usikkerhet for de ansatte. Arbeidsgiver har i større grad begynt å bestride sykemeldingene, og vi mener det er hull i lovverket som må tettes! Samtidig er sykkelønnsordningen igjen satt ut i politisk spill, der krefter på høyresiden ønsker kutt ordningen. De argumenterer for at sykkelønnen er så god at folk i deres mening er unødvendig syke, noe den sentrale ungdomskonferansen mener er feil. Våre medlemmer er sitt ansvar bevisst, og hvis de er syke, skal ikke byrden legges på dem – det må heller tilrettelegges i større grad. Ungdommen i Fellesforbundet støtter Fellesforbundet og LO fullt ut i at kutt i sykkelønnen er totalt uaktuelt. Alle skal ha råd til å være syke – helse og økonomisk sikkerhet kan ikke være forbeholdt et mindretall i samfunnet. Dersom en arbeidsgiver bestrider en sykemelding, står ansatte uten inntekt frem til NAV fatter vedtak. Dette skaper økonomisk stress som kan forverre helsetilstanden, og det er derfor nødvendig å sikre 100 % sykkelønn for alle.

Et seriøst arbeidsliv

1. Et godt organisert arbeidsliv er grunnmuren til et seriøst arbeidsliv. Det å ha kontroll og innflytelse over egen arbeidssituasjon er med på å sikre arbeidslivet med anstendige og trygge vilkår for alle. Dette er ikke en selvfølge i det norske arbeidslivet. I Fellesforbundet

er det flere bransjer som sliter med useriøsitet, som på små byggeplasser hvor kvinner og menn ikke har samme tilgang til toaletter. Selv om vi har en rekke bestemmelser i våre overenskomster som skal sikre et seriøst arbeidsliv, er det fremdeles svært krevende for mange tillitsvalgte å følge opp.

2. Den sentrale ungdomskonferansen mener at det skal settes strengere krav til bedrifter med serverings- og skjenkebevilling. Vi vil at det skal kunne inndras bevilling hvis brudd på arbeidsmiljøloven oppstår. I tillegg mener vi at bedrifter som trenger bevilling skal kunne dokumentere at alt drives forsvarlig og etter lovverket. Det bør legges mer vekt på at det offentlige skal kjøpe tjenester fra hoteller, restauranter og kantiner med tariffavtale. Den sentrale ungdomskonferansen ønsker en positiv merkeordning for de som fyller en eller flere av følgende krav: har tariffavtale, er godkjent som lærebedrifter og har faglærte på arbeidsplassen.

3. Fast jobb er noe av det beste vi kan ha, det gir oss trygghet og stabilitet i fremtiden. Seriøse aktører i næringslivet gir oss dette og det bidrar til yrkesstolthet. Vi skal fortsette å stå på kravene og kjempe for det seriøse arbeidslivet. Ungdomskonferansen synes det er synd når arbeidsgiveren blir en app, eller når unge arbeidstakere ikke opplever fulle rettigheter som de har krav på. Dette motvirker den norske modellen. For å sikre at fagbevegelsen fortsatt står sterkt i det offentlige, må tariffavtaler veie tyngre i offentlige anbudsrunder. Dette kan brukes effektivt som et virkemiddel for å fremme et mer seriøst arbeidsliv.

4. Fellesforbundet må jobbe for å begrense nyetableringer av nye utelivsbedrifter, slik at antallet bedrifter står i samsvar med etterspørselen i samfunnet, og på den måten kunne forbedre lønns- og arbeidsvilkårene i bransjen. Fellesforbundet må se på tiltak som har en direkte innvirkning på arbeidernes hverdag i utelivsbransjen. Dette kan innebære tiltak som en løyvemodell eller at kommunen ikke gir ut skjenkebevilling uten at gode lønns- og arbeidsforhold opprettholdes. Det må også jobbes med en lovendring som gjør det lettere for kommunene å inndra skjenkebevillingen. Ved å jobbe politisk for å innføre et prikkesystem på skjenkebevilgning for ting som er brudd på arbeidsmiljøloven, kan man bygge et bedre system som har strengere krav til arbeidsplasser med skjenkebevilgning. Bedrifter som det er relevant å ha serveringsbevilling, skal defineres som serveringsbedrifter og ikke varehandel.

5. Arbeidstilsynet blir ikke prioritert høyt nok økonomisk, og mange saker som meldes inn til Arbeidstilsynet faller dermed bort. Vi må støtte opp Arbeidstilsynet i jobben de gjør, så våre kamerater kan være trygge på jobb! I tillegg får ikke Arbeidstilsynet drevet nok oppsøkende virksomhet til å oppdage alle de useriøse aktørene. I dag er det dermed enkelt å drive ulovlig og useriøst. I 2025 har Arbeidstilsynet et budsjett på 901,7 millioner. For å motvirke denne alvorlige situasjonen trengs det en betydelig økonomisk økning til Arbeidstilsynet. Vi mener også at straffeloven for arbeidsgivere samt satsene for bøter utstedt av Datatilsynet skal bli strengere og økes betraktelig. Den sentrale ungdomskonferansen krever flere tverretatlige storkontroller for å fjerne de useriøse aktørene, samt opprettholde gode konkurransevilkår i hele bransjen. Fair Play Bygg er en organisasjon som også jobber for å avdekke arbeidslivskriminalitet, og med økt støtte fra Fellesforbundet kan de fortsette sitt viktige arbeid for å supplere til arbeidet Arbeidstilsynet gjør.

6. Gjennom den rødgrønne regjeringens forskrift mot innleie fra bemanningsforetak til bygningsarbeid i Oslo, Viken og Vestfold, samt innføringen av strengere regelverk for bemanningsbransjen i resten av landet, er vi svært fornøyde med gjennomslaget vi har fått. Imidlertid ser vi fortsatt at det er hull i ordningen, særlig mellom oppdragene som arbeidstakerne blir sendt ut på. Når de er på et oppdrag har man rettighetene fra arbeidsplassen, problemet oppstår når man ikke har noen fast arbeidsplass. Da kan det gå måneder før man får ordentlig lønn og rettigheter. Det er nødvendig å følge opp hvordan den kryssfunksjonelle arbeidskraften påvirker arbeidslivet. Fellesforbundet må være med å være en del av denne utviklingen. De varierende arbeidsforholdene og mengden gjør også at det ikke er et godt nok grunnlag for opplæring i bedriften. Derfor bør bemanningsbyråer ikke få lov til å ansette lærlinger

7. Fellesforbundet må jobbe aktivt for inkludering og integrering av utenlandske arbeidstakere, med spesielt fokus på deres rettigheter i arbeidslivet. Mange av arbeidstakerne som er tilflyttere fra utlandet har lite til null kunnskap om hvordan det norske arbeidslivet fungerer og hva deres rettigheter er. Å tette dette kunnskapshullet vil føre til at flere blir bevisst på hva en fagforening er, og kan bidra til å bekjempe sosial dumping. Vi bør ha et større fokus på utdanning og informasjon til etniske minoriteter, da vi ser tendenser til at mennene tar seg kvinnedominerende yrker. Dette bidrar til at etterspørselen etter kjønnsbalanse gjør det enklere å skaffe seg en første jobb i landet.

8. Det er en ubalanse mellom kvinner og menn i de tradisjonelle håndverksyrkene. Den sentrale ungdomskonferansen mener vi må utjevne denne ubalansen. For å kunne lykkes med rekrutteringen er vi avhengig av å gjøre yrkene attraktive. Vi må kunne vise til en trygg arbeidsplass uten trakassering og krenkende oppførsel. Kvinnen skal ikke måtte stå opp for seg selv i enhver situasjon, men være likestilt med de mannlige kollegaene. Fellesforbundet må jobbe med kampanjer mot trakassering og krenking.

9. Arbeidstakere som er midlertidig ansatt som vikar, har krav på fast ansettelse etter mer enn tre års sammenhengende midlertidig kontrakt. Hvis arbeidstakeren har vært midlertidig ansatt på to ulike grunnlag i kombinasjon over en periode på tre år, har hun eller han også krav på fast jobb. Den sentrale ungdomskonferansen mener at dette må forkortes til to års sammenhengende midlertidige kontrakter for å oppfylle kravene til fast ansettelse.

10. Vi må få slutt på arbeidsgivere som utnytter systemet med tilkallings- og ekstrasjehjelp. Ifølge Arbeidstilsynet skal disse anses som midlertidig ansatte. Det er på tide at regelverket følges, og at disse arbeidstakerne blir behandlet som midlertidig ansatte. De skal ha rett til å kreve fast eller høyere stilling etter paragrafene i arbeidsmiljøloven på lik linje med andre arbeidstakere. Fortrinnsretten i arbeidsmiljøloven må styrkes ved at alle ansatte som har mistet jobben sin skal få informasjon om når nye ansettelser skal finne sted, og at fortrinnsretten utvides til to år. Den sentrale ungdomskonferansen krever en styrking av arbeidsgiverbegrepet i arbeidsmiljøloven som sikrer arbeidstakere mot ulovligheter.

11. Det er samfunnsnyttig at flest mulig mennesker kan være i arbeid. Derfor er det viktig at Fellesforbundet fortsetter å jobbe for at bedrifter tilrettelegger for at alle kommer seg ut i jobb. Det er essensielt at Fellesforbundet opprettholder en god oppfølging av bedrifter som sikrer arbeidstakerne med varig tilrettelagt arbeid, de skal ha likebehandling og rettfærdige arbeidsvilkår. Det er også viktig at det er en ansvarliggjøring rundt hjelpearbeidere og praksiskandidater fra NAV. Manglende kompetanse og oppfølging kan i verste fall være en stor sikkerhetsrisiko. Hensikten med praktisk kandidatorordningen skal være hele faste stillinger. Derfor bør Fellesforbundet jobbe for et regelverk hvor arbeidsgivere etter en tidsbegrenset

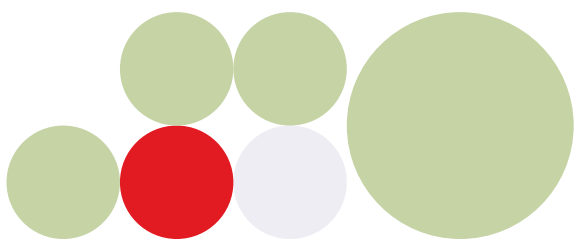
periode, blir nødt til å tilby faste ansettelser for de som oppfyller krav arbeidsgiver har etter en tidsbegrenset periode.

12. IA-avtalen er en av de viktigste avtalene vi har i arbeidslivet. Intensjonen om et inkluderende arbeidsliv er et mål om å skape et arbeidsliv med plass til alle. Dette er noe vi som ungdommer i Fellesforbundet mener er viktig. Gjennom å forebygge sykefravær og frafall vil man på denne måten øke sysselsettingen i arbeidslivet. Derfor må vi jobbe for å videreutvikle IA-avtalen slik at den blir bedre og omfatter langt bredere innenfor psykisk helse enn det den gjør i dag. Arbeidsplassen er hovedarenaen for IA-arbeidet, og et godt partssamarbeid er en forutsetning for å lykkes.

13. Personalansvar krever mye kompetanse. Derfor er det viktig for oss i Fellesforbundet å sikre våre medlemmers velvære og sikkerhet på jobben ved å stille høyere krav til skoling av ledere med personalansvar. Vi i Fellesforbundet ser ofte at ledere uten utdanning tar beslutninger som bryter med lover, og dette går utover våre medlemmers velvære. Nå er det på tide å kreve at våre ledere blir oppfrisket i lover og regler hvert femte år.

14. Kunstig intelligens, også kjent som AI, kommer til å få betydelig innvirkning på samfunnet fremover. Det er stor uenighet om hvorvidt det er en trussel eller et verktøy i hverdagen. En bekymring knyttet til AI er at det kan ta over arbeidsplasser og presse ut arbeidere til fordel for automatiserte løsninger. Fellesforbundet bør jobbe for at det etableres et tydelig lovverk som gjør at AI blir en ressurs og ikke en trussel, og som sikrer at fokuset blir på å omstille bedriften og ikke kutte i bemanningen.

15. Den sentrale ungdomskonferansen mener at vi må stille strengere krav til innholdet i våre arbeidskontrakter. I arbeidsmiljøloven kapittel 14, under minstekrav til innhold i den skriftlige avtale, står det "en beskrivelse av arbeidet eller arbeidstakerens tittel, stilling eller arbeidskategori". Dette er problematisk når arbeidstitler som service-medarbeider, produksjonsmedarbeider, operatør og arbeidskategorier som Food-coworker og lignende er godkjent som arbeidstitel og arbeidskategori. Dette uten at arbeidsavtalen videre trenger å utdype eller spesifisere hva arbeidstaker egentlig jobber med eller som. Det gir arbeidsgiver tilnærmet 100% styringsrett over oss som arbeidstakere og svekker våre rettigheter og medbestemmelse. Vi kan ikke la arbeidsgiver få mer makt over oss.

16. Hovedavtalen er utgangspunktet og oppskriften for medvirkning og samarbeid mellom tillitsvalgte og ledelse i norske bedrifter. Men i den største hovedavtalen, den mellom LO og NHO, er halve avtalen avgrenset til å kun gjelde enkelte bransjer. Hovedavtalen del B, som handler om samarbeid og medvirkning i konserner, blir mer og mer aktuell for hver dag som går. Det blir mer vanlig med store konserner i arbeidslivet, hvor de viktige beslutningene tas langt vekk fra de som er på gulvet og faktisk utfører jobben. Vi har et regelsett for å håndtere medvirkning hele veien fra toppen og ned til gulvet i bedriften, men det kan ikke brukes fordi del B av hovedavtalen kun gjelder enkelte bransjer. Ungdommen i Fellesforbundet mener at vi må slutte å gjøre forskjell på hverandre, og sikre oss like spilleregler slik at vi står sterkere sammen i kampen mot arbeidsgivere som prøver å organisere seg vekk fra vår tariffestede rett til medvirkning. I tillegg må medvirkningen av ansatte kan yte gjennom bedriftsstyrene styrkes ved å gjeninnføre praksisen fra bedriftsdemokratinemndene, slik at flere internasjonale konsern får ansattrepresentanter inn i styrene sine.

17. Arbeidsmarkedet har gjennomgått en stor modernisering og digitalisering innen blant annet annonser om ledige stillinger, og søking på nye jobber. Konsekvensen av dette er at arbeidsgivere nå ofte sitter med mange flere søknader å ta stilling til enn før, noe som fører til at mange ansettelsesprosesser forhastes og ikke gjøres grundig nok. Dette mener vi i Fellesforbundet ungdom er høyst useriøst, og krever at det skal innføres en frist for arbeidsgivere til å gi en tilbakemelding på søknadsstatus. En slik frist vil også være hjelpsom for NAV, slik at de kan se hvilke svar arbeidsgivere gir folk.

18. Flere og flere kvinner søker seg inn i mannsdominerte yrker, og vi ser at dette fører til bedre ordninger for begge kjønn. Helse er mer i fokus, og flere tar kampen for tilrettelegging. Det er likevel fortsatt ting vi må sette et større fokus på. Gravide arbeidstakere har et godt vern i lovverket, men i praksis mangler det fortsatt gode ordninger som sikrer at kvinner kan være lengst mulig i arbeidsforholdet sitt under graviditeten. De færreste bedrifter har en ordning som ivaretar mor i svangerskapet før de skal ut i permisjon. Det er for lite kompetanse på svangerskap i sliteryrkene, og bedriftene søker ikke informasjon som kan være tilgjengelig. Hvor mye de kan løfte, hvilke verktøy som er trygge å bruke og hvordan lyd påvirker fosteret er mye uvisshet rundt. Det skal tilrettelegges for gravide uansett hvilken stilling de har. I stedet for å tilrettelegge sender bedriftene gravide kvinner ut i førpermisjon allerede så tidlig som 2-3 måneder inn i et svangerskap. Det skal være mulig å tilrettelegge

uansett yrke og stilling, og det er fullt mulig å flytte en arbeidstaker i annen stilling eller andre omstillinger for å holde vedkommende i arbeid. Fellesforbundet ungdom mener arbeidsgivere bør tilrettelegge arbeidsmiljøet slik at gravide kan stå lengre i arbeid uten å bekymre seg for egen eller fosterets helse.

19. Alt for mange kommer inn i arbeidslivet med for lite kunnskap om hvorfor et organisert arbeidsliv er viktig. Det er betydelig forskjell på kunnskapsnivå og organisasjonsgrad der fagforeninger slipper til. Lærlinger faller ofte utenfor klubb og mister dermed sin påvirkningskraft i viktige saker. Det er kun på arbeidsplasser som er godt organisert og har gode tillitsvalgte de får den informasjonen de trenger for å få et godt arbeidsliv. Fellesforbundet må fortsette jobben med å få innpass i alle bransjeområdene vi organiserer i slik at vi er sikret et godt trepartssamarbeid og godt informerte arbeidstakere.

Klima og miljø

1. Norge er et land med fjell, fjorder og skog. Det har en av verdens vakreste naturskjønnheter, og det er avgjørende å verne om den. Derfor er det viktig at vi benytter de ressursene og den kunnskapen Norge besitter for å redusere klimapåvirkningen i norsk natur, samtidig som vi etablerer en ny, klimavennlig industri. Det er også viktig at det grønne skiftet ikke går på bekostning av urbefolkningens rettigheter. Verden må gjennomgå betydelige endringer i forbruket for å oppnå FNs bærekraftsmål.

2. Transportsektoren er en av de største utslippskildene vi har i Norge og står for 33% av Norges klimagassutslipp. Innenfor transportsektoren ser vi at veitrafikk utgjør den største andelen utslipp, og ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå øker utslippene fra denne sektoren årlig. Utviklingen i denne sektoren henger sammen med befolknings- og økonomisk vekst i samfunnet. Det finnes mange muligheter for å redusere klimagassutslippene i Norge og for å nå FNs bærekraftsmål. I Norge har vi kommet langt innenfor elektrifisering av bilparken, og i 2024 var 4 av 5 nye personbiler elektriske. Samtidig er utbyggingen av lademulighetene fortsatt for dårlig i distrikts-Norge. Den sentrale ungdomskonferansen mener derfor at det må opparbeides flere lademuligheter i hele landet. I tillegg må det legges til rette for at bedrifter og unge personer kan få økonomisk kompensasjon for å investere i en elektrisk bil. Fellesforbundet ser at tungtransport trenger en ekstra dytt inn i det grønne

skiftet. Ungdommen i Fellesforbundet mener at det må rettes mer fokus mot en god og bærekraftig omstilling.

3. Skal vi klare å nå klimamålene og redusere veitrafikken må dagens kollektivløsninger kraftig forbedres og gjøres gratis hvis mulig. Fellesforbundet må jobbe aktivt for å sikre fremkommelighet for buss og sporvogn der disse ikke kan gis egen trasé. Å frata biler retten til å bruke kollektivfeltene er et godt sted å begynne. Vi må satse mer på å få godstransport bort fra veien og over på bane og sjø. Det er stadig et problem at det bygges motorveier over en lav sko, mens jernbaneprosjektene lar vente på seg, spesielt i Nord-Norge. Vi må få et nettverk som tjener folk fremfor profitt, derfor må dagens oppdeling av jernbanen reverseres og kompetansen koordineres og samles. Fremtiden er ikke tjent med dagens løsninger. Det må utbedres og bygges jernbane over hele landet fra nord til sør, både ferdigstilling av allerede påbegynte jernbaneprosjekter og utvikling av nye baner.

4. Det grønne skifte trenger enorme mengder energi for å erstatte fossile energikilder. Grønne nullutslipps løsninger er det som skal dytte Norge til og bli det første negativ utslippsland. Da trenger vi alle energien som man kan drømme om og den må være fornybar. Vi må investere i energiløsninger som bygger landet i fremtiden samtidig som vi bygger ut dagens teknologi. For å nå målene våre må de store utslippsbedriftene ta et mye større ansvar. Vindmøller er livsviktig for Norge om vi skal klare å dekke opp energi behovet for dagens forbruk. Samtidig er vi nødt til å sørge for at vindmøller som skal settes opp må produseres på en bærekraftig måte, og oppføres uten at det begås menneskerettighetsbrudd, i tillegg til at det lages planer for resirkulering når de tas ut av drift. Vi er nødt til å sørge for at vindmølleparkene ikke eies av utenlandske selskaper i skatteparadis som ikke betaler skatt eller kan stilles til ansvar. Vi må begrense inngrepene på uberørt natur ved oppføring av vindmølleparker. Vi bruker alt for lite av våre ressurser på å investere i de grønne teknologiene som vi har i dag, det samme gjelder også vannkraftverkene som begynner å bli gamle og utdaterte. Kjernekraft er en sikker og pålitelig energikilde som ikke er avhengig av vær og vind. Norge bør derfor starte utbyggingen av kjernekraftreaktorer for å ikke bli taperne i fremtidens energimarked. Det må utarbeides en helhetlig strategi for stabil og bærekraftig kjernekraft i Norge.

5. Fremtiden er dessverre ikke null karbon. Derfor må vi investere og forske på nye teknologiske løsninger som vil ivareta klimamålet, men på samme tid ikke slipper ut ytterligere CO₂. Vi har kommet ganske langt med syntetisk drivstoff, eller E-fuel, men det er langt fra

optimalt. Det er fortsatt veldig dyrt og vi sliter med de samme produksjonsproblemene som hydrogen har, ved at det å splitte grunnstoffer er ekstremt energikrevende og ikke minst veldig kostbart. Dette kommer til å være en så stor økonomisk byrde for vanlig persontransport at kun de rikeste har råd til å kjøre på det. I sektorer der drivstoffkostnader er et mindre problem, som i flybransjen, så vil dette være en av de løsningene som vil være med og bygge morgendagen.

6. Norge er et forbrukersamfunn som kaster materiell istedenfor å se på mulighetene til å reparere eller gjenbruke dem. Skal vi klare å nå klimamålene kan ikke denne utviklingen fortsette, Fellesforbundet må derfor jobbe for en endring i personers holdninger til bruk og kast samfunnet slik at vi velger gjenbruk og reparasjon i stedet for kjøp av nytt. Den sentrale ungdomskonferansen mener at det skal innføres en merkeordning på klær som viser til gode og trygge arbeidsforhold ved produksjon. Her kan vi også gjøre gjenbruk billigere ved å kutte moms på blant annet bruktklær.

7. Matsvinnutvalget kom med sin rapport 3. januar 2024 som viser hvordan vi kan halvere matsvinnet. Det er nå viktig at vi følger opp denne rapporten. Samtidig som det jobbes for å redusere prisveksten på matvarepriser som vi har sett de siste årene, må det også jobbes for at bøndene sitt utbytte sikres. Dette er tiltak som også må kunne overføres til andre bransjer. Fellesforbundet må sette tydelige krav og gi et tydelig budskap om at det skal være riktige lønns og arbeidsvilkår for de som jobber i disse bransjene. Vi må jobbe for å gjøre landbruket mer attraktivt slik at det skal bli enklere for forbrukeren å velge norske produkter. Vi er opptatt av å ha en trygg framtid, derfor trenger vi å prioritere norsk matproduksjon og ønsker å øke norsk selvforsyningsgrad.

8. Havet er den største naturressursen Norge har, men det er veldig skjørt og vi må passe på økosystemet langs norskekysten. Når vi i det norske land åpner opp for å bruke den norske kystlinjen for verdiskapning så skal det selvfølgelig reguleres og beskattes. Kysten er en naturressurs vi nordmenn har, og vi kan ikke risikere å ødelegge den. Nå har mye verdiskapende havindustri vært i media både positivt og negativt. Vi i Fellesforbundet må derfor jobbe for at vi alle er tjent med norske naturressurser samtidig som at det er igjen en kystlinje til neste generasjon. Fellesforbundet bør jobbe imot å legge til rette for gruvedrift på havbunnen, siden det vil føre til irreversible ødeleggelser for økosystem i havet. Vi må sette havet først, før vi begynner med ny industri som potensielt kan føre til store ødeleggelser i havet og ringvirkninger for alt liv på land. Fellesforbundet ungdom

krever handling for å redde Oslofjorden nå. Staten må bidra til at dette skjer og at regninga ikke legges på kommunene som allerede har presset økonomi.

9. Plast er en av verdens største klimautfordringer og årlig havner mellom 9 og 14 millioner tonn plast i havet. Dette truer dyrelivet og er noe verden må ta på alvor. Plast har utrolig lang nedbrytningstid og det tar flere hundre år å bryte ned plast. I tillegg så blir plast når det brytes opp omgjort til mikroplast som igjen er å finne i vår matproduksjon. Vi må derfor bidra aktivt i oppryddingen av plast i havet og jobbe for kontinuerlig opprydding langs norskekysten, og vi i Norge må ta vår del av ansvaret og utvikle teknologi som kan sortere all plast.

10. U-864 er en tysk ubåt som ble torpedert og senket under andre verdenskrig. Den skal ha oppbevart ca. 67 tonn med kvikksølv som har begynt å lekke ut. Et område på nesten 800 000m² rundt U-864 har vært sperret av for nesten all maritim aktivitet siden 2006, og har stor negativ påvirkning på lokalsamfunnet på Fedje. Et utvalg nedsatt av regjeringen i 2020, som leverte sin rapport i 2022. I den foreslo de at å heve så mye som mulig, gitt en risikovurdering, var det beste tiltaket. De mener at det ikke er mulig å heve all lasten, og at tildekking av vraket og resten av lasten er det mest hensiktsmessige å gjøre, men allikevel har ikke noe tiltak blitt iverksatt. Fellesforbundet ungdom krever at arbeidet med heving av ubåten kommer i gang, og at man på nytt må ta en vurdering om det er mulig å heve alt.

11. Norske industribedrifter er avhengig av trygge og stabile rammevilkår for å sikre effektive og trygge arbeidsplasser i Norge. I forbindelse med statsbudsjettet i 2024 valgte regjeringen å øke grunnfradraget for CO₂-kompensasjon uten å gå i dialog med næringene i forkant. CO₂-kompensasjon er den viktigste ordningen som forhindrer karbonlekkasje, hvor norske bedrifter kompenseres for økte kostnader i EU sitt kvotehandelsystem. Kompensasjonsordningen er med på å sikre at det fortsatt bidrar til investeringer i eksisterende og nye grønne industri plasser. Vi kan ikke ha en regjering som gjør drastiske endringer i ordningen, derfor må det være god dialog med arbeidsgiver og arbeidstakerorganisasjonene før det gjøres endringer.

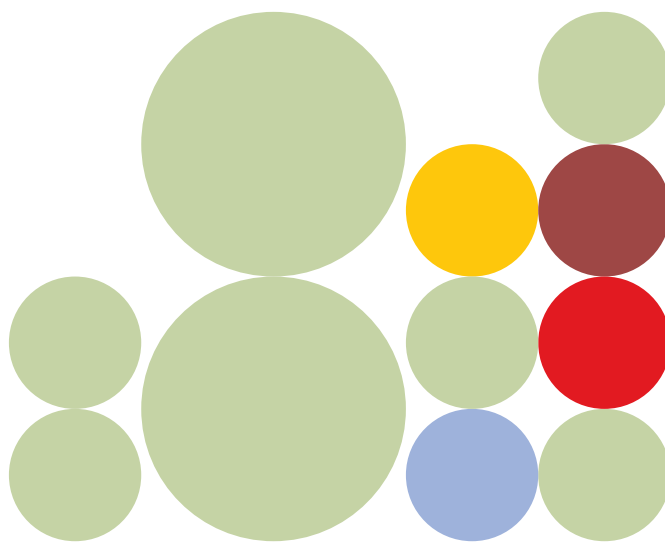
12. For å redusere energibehovet i norske husholdninger vil et bra virkemiddel være å øke Enova-støtten til huseiere. Med en stadig mer fokusert innsats på å oppfylle kommende energimerking krav, kan økt støtte fra Enova bidra til å finansiere energieffektive oppgraderinger, som etterisolasjon og vindusutskiftninger. Det er viktig å merke seg at boligmassen i Norge utgjør en betydelig

del av energiforbruket, og økt støtte vil ikke bare redusere denne belastningen, men også føre til betydelige langsiktige besparelser for huseierne. Derfor vil styrket Enova-støtte ikke bare bidra til å nå nasjonale klimamål, men også forbedre energieffektiviteten og bærekraften i norske hjem. Denne strategien vil gi en nødvendig økonomisk drivkraft for huseiere til å gjennomføre energibesparende tiltak i sine boliger.

13. Det må jobbes for at norske varer og norskprodusert mat pakkes i Norge, i tiden vi står i og vi blir mer bevisste på våre egne vaner må vi se på emballering og pakking av norske produkter. En av de store synderne her er fiskeindustrien som ofte havner i media som et av skrekkeksemplene på dette området, hvor det sendes norsk fisk til Kina og andre lavkostland for pakking så tilbake til Europa for distribusjon. Den sentrale ungdomskonferansen mener at dette er dårlige løsninger for fremtiden da det undergraver Norske arbeidsvilkår og vi må stoppe slike forsendelser for hensyn til klima og miljøet. Fellesforbundet skal også prioritere norskproduserte varer i alt sitt arbeid. Dette for å støtte norske arbeidsplasser, og redusere vår bruk av langreiste varer. Dette er godt for både norsk økonomi, og for å redusere klimaavtrykket.

Unge og økonomi

1. Vi ser at stadig flere opplever økonomiske problemer, og tilgangen til forbrukslån har sjelden vært enklere. Unge mennesker blir tilbudt forbrukslån fra en tidlig alder, og reklame bombarderer oss gjennom ulike mediekkanaler, noe som gjør tilgangen til kreditt- og forbrukslån mer tilgjengelig. Dette frister enkeltpersoner til å inngå flere lån hos ulike banker. Prosessen for å innvilge kreditt- og forbrukslån bør være langt mer restriktiv for å hindre at enkeltpersoner får lån de ikke klarer å betjene. Dette vil bidra til å hindre mange fra å havne i gjeldskrise før de har sikret seg en bolig. I 2021 ble kringkastingsloven

endret for å gjøre det ulovlig å reklamere for pengespill på TV sendt i Norge, noe som betydde at bettingsider ikke lenger kunne sende reklame på norsk fjernsyn uten godkjenning av Medietilsynet. Det samme forbudet må også gjelde på sosiale medier, og influencere må ansvarliggjøres i større grad for skjult reklame enn de blir i dag. Imidlertid har det ikke blitt gjort tilsvarende endringer når det gjelder reklame for forbrukslån. Den sentrale ungdomskonferansen mener at reguleringen av slik reklame burde bli mye strengere for å sikre at våre fremtidige generasjoner ikke blir påvirket negativt.

2. I undersøkelser gjort av NHO under pandemien viste det seg at flere bedrifter ikke kunne betale ansatte feriepenger, fordi de hadde brukt pengene til å drifte bedriften. Feriepenger er arbeidstakernes penger som de har rett på å få utbetalt, og skal ikke brukes som en reserveløsning for bedrifter i vanskelige tider. Ungdommen i Fellesforbundet krever at feriepengene settes på egen avlåst konto.

3. Det er mer synlig på sosiale medier at ungdom får sky høye skattesmeller. Fellesforbundet ungdom mener økonomi, skatt, lønn og pensjon må være en del av skole pensum. I mange år har vi sett en økning av forbrukslån og folk som låner seg over betalingsevnen sin. Kunnskap er nøkkelen, og det å få privatøkonomi prioritert i skolen vil styrke kunnskap og erfaring. Vi må ha et skolesystem som tar for seg de reelle utfordringene i folks hverdag, fra rus og seksualitet til penger og økonomi. Ikke alle har samme utgangspunkt fra hjemmet når det kommer til å sette opp et budsjett eller se viktigheten av sammenhengen mellom inntekt og forbruk. Det er viktig å forstå konsekvensene det kan få når regninger og inkassokrav ikke betales i tide. Pensumet bør også danne et grunnlag for utfylling av skattemelding og skattekort og hva renter på lån og forbrukslån innebærer.

4. To av tre studenter er avhengige av en deltidsjobb ved siden av studiene. Undersøkelser viser at norske studenter arbeider mer enn sine svenske og danske medstudenter. Generelt sett i Norden toppe Norge statistikken når det gjelder studenter som må jobbe deltid for å kunne finansiere studiene. Dette indikerer et tydelig klasseskille i samfunnet der det er blitt normalisert at kun de med god økonomi hjemmefra har muligheten til å være fulltidsstudenter.

Fellesforbundet bør støtte Norsk Studentunions ønske om å knytte studiestøtten til grunnbeløpet i folketrygden og øke den til 1,5G. Stipendiet som studenter mottar må også justeres for å følge dagens prisvekst mer nøye, og derfor bør det økes. Mange som er under utdanning må

flytte hjemmefra, og her kommer borteboerstipendiet inn i bildet. Ordningen er god, men den har ikke holdt tritt med prisveksten og beløpet er ikke tilstrekkelig for å dekke leiekostnadene for mange. Derfor må det økes til et rettferdig nivå.

Det er ikke bare studenter som har rett til dette stipendiet, men også lærlinger. Dette er informasjon som ikke er kjent nok og Fellesforbundet bør derfor øke informasjonen om denne muligheten.

5. I dag er det forskjellig praksis i norske fylker når det gjelder om lærlinger defineres som studenter eller ikke. Læretiden er en del av et utdanningsløp, og det bør derfor være en selvfølge at lærlinger sidestilles med studenter og får utnytte noen av fordelene som ordinære studenter har. Den sentrale ungdomskonferansen mener at ordningen med studentbevis må endres til et student- og lærlingbevis slik at våre medlemmer har de samme rettighetene som studentene. Selv om lærlinger tjener penger gjennom opplæringen, starter flertallet av lærlingene bare med 30% av fagarbeiderlønnen. Med rett til studentrabatt vil det være bedre for lærlingene å ha mulighet til å delta på sosiale arrangementer, reise kollektivt og for eksempel trene.

6. I løpet av en læretid på 2 år tjener en lærling ett års fagarbeiderlønn, dette fordi læretiden skal være 50% læring og 50% verdiskaping. Læretiden er fastsatt til et antall måneder med ordinær arbeidstid, alt utenom dette er arbeidstid med 100 % verdiskaping og skal lønnes deretter. Likeledes skal arbeid som ikke er relevant for lærlingens utdanning og opplæring, eller kan knyttes til et læreplanmål, også regnes som 100% verdiskaping, og lønnes deretter. Ungdommen i Fellesforbundet mener Norges lærlinger er så pågående at verdiskapingen starter tidligere enn estimert, og derfor gjort seg fortjent til høyere lønn i læretiden. Vi mener det er på tide at lærlingene får 1 1/2 fagarbeiderlønn i løpet av 2 års læretid. I dag har kun lærlinger i tariffbedrifter tydelig krav på høyere lønn ved arbeidstid utenom ordinær arbeidstid. Fellesforbundet må jobbe for at alle lærlinger, uansett bedrift med eller uten tariffavtale har krav på minimum hjelpearbeider lønn med overtidspersent ved overtidarbeid. Læretiden er fastsatt antall måneder med ordinær arbeidstid, alt utenom dette er arbeidstid med 100% verdiskaping og skal lønnes deretter.

Når ungdommer skal inn i førstegangstjeneste krever vi kompetansetillegg når de brukes til arbeid innen sitt fagområde. Førstegangstjeneste skal ikke brukes som et skalkeskjul for billig arbeidskraft i militæret.

7. Dagens regjering har endret BSU-ordningen slik vi kjenner den. De begrunner dette med påstanden om at de rikeste utnytter systemet, og at ordningen opprinnelig ble innført for å støtte unge og mindre etablerte. Vi ser dette som et angrep på de unge som brukte BSU som et viktig verktøy for å komme inn på boligmarkedet, med fordelaktig rente og skattefradrag på 20% av sparebeløpet. Det er skuffende at en regjering som hevder å være for folk flest, angriper den mest effektive ordningen vi unge har for å ta det første steget inn i boligmarkedet. Med dagens 10% skattefradrag er de største taperne de som BSU egentlig skulle hjelpe inn på boligmarkedet. Den sentrale ungdomskonferansen mener at skattefradraget bør økes tilbake til det opprinnelige nivået og deretter økes ytterligere samtidig som at innskuddet bør økes jevnlig i takt med økt prisvekst. Dette vil støtte flere unge i å spare mer for sin første bolig.

8. Stadig oftere hører man om unge medlemmer med fast jobb og god inntekt som ikke får lån til å komme seg inn i boligmarkedet, bare fordi de mangler egenkapital. Dette er noe som må tas på alvor! Det må bli lettere for unge og enslig med barn å få seg lån til bolig, så de kan komme seg videre i livene sine. Hvis de endelig får seg et lån og finner en leilighet de har råd til, så kommer en som låner foreldrenes forkjøpsrett og tar boligen ifra de. Ordningen med forkjøpsrett var en bra ordning når den kom, men blir dessverre misbrukt i dag. Derfor mener den sentrale ungdomskonferansen at det må utarbeides strengere regler i ordningen, og fjerne retten til å arve andres ansiennitet når man skal bruke forkjøpsrett.

Det bør lages nasjonalt informasjonshefte til alle førstegangskjøpere. Informasjonsheftet må inneholde hva man må passe på når man kjøper bolig og hva man har rett på i en kjøpsprosess, samt litt om hvordan man søker lån til bolig og alternativer.

9. Den sentrale ungdomskonferansen mener at alle i Norge skal ha rett på et sted å bo. Det må derfor innføres flere nasjonale føringer rundt utviklingen av boligmarkedet i Norge. Det må bygges flere familieboliger og det må bygges ut en tredje statlig boligsektor med alternativer for "leie-til-eie" prosjekter hvor prisene er regulert under markedspris, og hvor det gjeninnføres prisregulering på boliger, noe som er en måte for å få unge førstegangskjøpere inn i boligmarkedet. I en slik ordning kan unge kjøpe seg noe som er deres, samtidig som de opptjener egenkapital ved å betale ned gjelden sin. På grunn av at leiemarkedet i de større byene har falt ut av kontroll må direkte prisreguleringsmekanismer på plass og et aktivt statlig arbeid på plass for både bygging, leie og prisregulering. Det er også viktig å bygge hybler

tilegnet elever som må flytte for å gå på videregående. Med disse tiltakene mener vi at utleiemarkedet vil bli regulert, og at vi får boligpriser som enhver har råd til.

10. Den sentrale ungdomskonferansen mener vi må se på ordningene rundt egenkapitalkravet og se om den gjør det for vanskelig for unge å kjøpe seg bolig. Vi bør se på utlånsforskriften bankene har lov til å fravike fra, slik at det blir enklere for unge med faste stillinger å låne uten nok egenkapital. Mange bor allerede i en leid leilighet, hvor prisene på leie er så høye at de ikke får mulighet til å opparbeide seg tilstrekkelig egenkapital til å kjøpe egen bolig. Denne betalingsevnen må bli en del av bankens vurdering når man søker lån. Fellesforbundet må jobbe med å få på plass et strengere regelverk som begrenser utleieinvestorers muligheter til å kjøpe mange boliger med formål å leie ut. Dette kan gjøres ved å øke beskatningen på sekundærboliger oppover til 100%. I tillegg må vi styrke Husbanken og startlånsordningene slik at flere med dårlig, eller normal, økonomi kan få kjøpe sin egen bolig.

11. Arbeiderpartiet kom i regjering i 2021. Siden den gang har de vist at de er et parti for arbeidstakere ved å iverksette flere endringer i Norsk lovverk som er positive for arbeidstakere og som har styrket deres lønns- og arbeidsvilkår. Mens Høyre-regjeringen valgte å fryse fratrekk for fagforeningsfradrag har dagens regjering økt det til 8250 kroner. Dette er positivt for våre medlemmer. For at verdien på skattefradraget på fagforeningskontingenten skal opprettholde sin verdi mener den sentrale ungdomskonferansen at det skal indeksreguleres årlig etter lønnsstigningen i samfunnet.

12. Vi har ingen som skal havne utenfor og alle skal føle seg som en del av samfunnet. Derfor har vi i dag folketrygden, og vi kan ikke akseptere at enkelte av disse ordningene er så dårlige at man havner under fattigdomsgrensen i Norge. Alle skal ha rett på et godt og verdig liv, derfor mener den sentrale ungdomskonferansen at ingen skal bli satt på en trygd under fattigdomsgrensen.

13. Det er mange barn og unge som lever i familier med lav inntekt, der foreldrene ikke har mulighet til å betale for fritidsaktiviteter. Fellesforbundet mener at alle barn og unge skal få muligheten til å delta i aktiviteter som bidrar til utvikling av sosiale ferdigheter, uavhengig av foreldrenes økonomiske situasjon. Dette kan oppnås ved å etablere minst én møteplass for unge i alle kommuner. Den sentrale ungdomskonferansen mener at regjeringen bør øke støtten til kommunene for å finansiere slike aktiviteter. På denne måten vil familier kunne søke til

kommunen om støtte til fritidsaktiviteter, samtidig som det legges til rette for at kommunale idrettsanlegg kan være åpne hele året.

14. Dagens tilnærming til å bekjempe inflasjon har urettferdige konsekvenser. I Norge lever stadig flere under fattigdomsgrensen. En langsiktig satsing på investeringer innen utdanning, infrastruktur og teknologisk innovasjon kan bidra til å stimulere økonomisk vekst og produktivitet på lang sikt. Dette er noe som igjen kan bidra til å kontrollere inflasjonen. Matvareprisene har økt betydelig og det er dermed nødvendig for Fellesforbundet å arbeide for å få dem ned. Vi mener at det er viktigere å prioritere nedgang i matvare- og strømprisene enn å fokusere utelukkende på drivstoffprisene. En forutsigbar økonomi er en avgjørende faktor for den norske befolkningen.

15. De økonomiske byrdene som unge arbeidstakere allerede bærer, som høye utgifter til studielån, boliglån eller andre forpliktelser, gjør at en permittering med kun 62,4% av inntekten fra Nav kan være en betydelig økonomisk utfordring. Ungdomskonferansen mener derfor sterkt at det er nødvendig å øke denne prosentandelen for å bedre reflektere den reelle økonomiske situasjonen i samfunnet. Økningen i prosentandelen vil ikke bare gi bedre økonomisk støtte til permitterte unge arbeidstakere, men det vil også bidra til å redusere den økonomiske belastningen og usikkerheten som mange opplever i perioder med permittering. Dette tiltaket vil derfor bidra til å sikre at unge arbeidstakere har bedre økonomisk trygghet og kan håndtere de økonomiske utfordringene som følger med perioder med redusert inntekt.

Økte lønninger for arbeidere er et avgjørende tema i lys av den nåværende prisveksten i samfunnet. Med stigende priser på varer og tjenester opplever folk økonomiske utfordringer.

16. Økende priser på boliger, mat, utdanning og andre nødvendigheter har ført til at mange ser på å stifte familie som en økonomisk utfordring som de ikke er klare til å takle. Fellesforbundet mener at dette er en problemstilling som kan og bør adresseres. Én av de viktigste tiltakene er å gjøre barnehage- og skolefritidsordninger (SFO) mer tilgjengelige og rimeligere for familier, og gratis i fraflyttede kommuner. Dette vil gi foreldre muligheten til å kombinere arbeid og familieliv på en mer bærekraftig måte, samtidig som det reduserer den økonomiske belastningen knyttet til å ha barn. I tillegg er det avgjørende å innføre bedre støtteordninger for lavtlønnede og familier med lav inntekt. Dette må omfatte økt barnetrygd, skattefordeler eller

direkte økonomisk støtte og jobbe for en bedre løsning for bompengeprisene på norske veier.

17. Fellesforbundets engasjement for å forlenge foreldrepermisjonen og styrke regelverket for tilpasset arbeid for foreldre reflekterer et viktig fokus på arbeidstakeres velferd og familieliv. En forlengelse av foreldrepermisjonen vil gi foreldre mer tid til å være sammen med barna sine i de første viktige stadiene av deres liv. Samtidig innebærer en styrking av regelverket for tilpasset arbeid for foreldre en anerkjennelse av behovet for fleksibilitet i arbeidslivet, spesielt i overgangsperioden når småbarnsforeldre balanserer jobb- og familieliv. Dette tiltaket kan bidra til å skape et mer inkluderende arbeidsmiljø som tar hensyn til familiens behov.

Beregning av feriepengene for hele perioden med foreldrepenger reflekterer en anerkjennelse av at foreldrepermisjon ikke bare er en personlig investering i familielivet, men også en nødvendig periode for arbeidstakerens velvære. Dette tiltaket vil gi økonomisk støtte til foreldre som tar permisjon for å ta vare på sine nyfødte barn, og det kan også bidra til å redusere den økonomiske byrden for familier i denne viktige livsfasen. Fellesforbundets innsats for disse endringene i arbeidslivet reflekterer et sterkt engasjement for å skape bedre betingelser for arbeidstakere, spesielt for småbarnsforeldre. Dette kan ikke bare ha positive effekter på familielivet, men også bidra til å styrke arbeidslivets bærekraft ved å fremme trivsel og balanse mellom arbeid og privatliv.

Solidaritet

1. Fellesforbundet sine medlemmer har en god og lang tradisjon for godt Solidaritetsarbeid. Her har forbundet støttet og hørt både våre samarbeidspartnere samt medlemmene. Vi må støtte de som arbeider for våre grunnleggende verdier.

Den sentrale ungdomskonferansen ønsker at Fellesforbundet gjør mer solidaritetsarbeid og skaper mer bevissthet rundt solidaritet. I en tid hvor folkestyre, frihet og grunnleggende menneskerettigheter er truet må vi stå samlet!

2. Solidaritet er en nødvendighet for at samfunnet skal fungere og utvikle seg. Solidaritet handler ikke om veldedighet, men om å samarbeide og stå skulder til skulder med de vi ønsker å skape en endring for. Det er det som skapte velferdsstaten vår, og gjør Norge til et av

verdens beste land å bo i. Både i Norge og internasjonalt er solidaritet viktigere enn noen gang. Vi lever i en verden hvor faglige rettigheter angripes og blir forsøkt revet vekk. I tillegg er organisasjonsgraden synkende i de fleste land i verden, noe som gjør at grunnleggende rettigheter stadig blir utfordret. Fagbevegelsen har alltid hatt solidaritet i ryggmargen, og fagbevegelsen er internasjonal. Selv om vi har utfordringer i Norge er det like viktig at vi klarer å vende blikket utover mot resten av verden, og jobbe på både hjemmebane og borte. Fellesforbundet må arbeide aktivt sammen med den globale fagbevegelsen og egne bedrifter som opererer i utlandet for å styrke rettighetene verden over. Utenlandske bedrifter som operer i Norge skal overholde norsk lov, tariffavtale og tilrettelegge for norsk fagforeningskultur. Norske selskaper som operer i utlandet skal tillate et organisert, trygt og seriøst arbeidsliv hvor enn de drifter.

3. Fellesforbundet må jobbe mer målrettet for å skape tettere samarbeid med fagforeninger utenfor våre egne landegrenser, slik at vi kan utveksle lærdom i større grad. Ved å ha god dialog og samarbeid med fagforbund i andre land, kan vi være med våre kamerater i andre land som streiker for lønn og arbeidsvilkår, og støtte opp under de som lider under fagforeningsknusing. Vår innflytelse kan være til hjelp for de streikende og vi kan lære av hverandre, spesielt innenfor sosial dumping.

Tesla-streiken i Sverige er en av nordens viktigste kamper. Internasjonale selskaper som åpner i nord, og ikke minst i Norge - skal følge vårt arbeidslivs spilleregler. Velferden og den høye levestandarden i Norden har kommet gjennom kamp, og vi skal være klare til å beskytte dette med kamp. Terskelen for å be om sympatistreik må senkes, og vi må være flinkere på å bruke kampmidalet vårt - også for kameratene våre utenfor norske grenser.

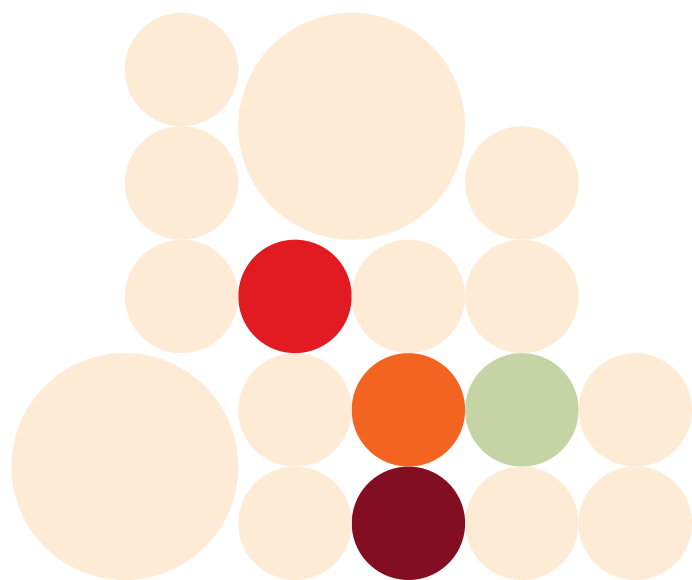
4. Folkerett, menneskerettigheter og demokrati er sentrale for oss i fagbevegelsen. Vi ser nå at dette er under angrep fra Putins regime og at dette rammer folk både i Russland og i Ukraina. Den sentrale ungdomskonferansen fordømmer Russlands angrep på Ukraina. Dette er et grovt brudd på folkeretten, og et angrep på frihet, menneskerettigheter og demokrati. Vi støtter derfor innføringen av de sterke sanksjonene mot Russland inntil Ukraina igjen er et fritt land. Den sentrale ungdomskonferansen krever at krigshandlingene opphører umiddelbart og at russiske styrker trekkes ut av hele Ukraina. Når okkupasjonen opphever skal Fellesforbundet jobbe for at Ukraina skal få all den hjelpen de trenger. Vi mener at vi kan bidra inn i dette ved å tilby

vår hjelp med og bygge opp Ukrainsk Fagbevegelse etter krigen da vi vet at hvis dette gjøres rett så vil det gagne alle.

5. Det har passert 75 år med en ulovlig og voldelig okkupasjon av Palestina, etter 7.oktober.2023 har volden bare økt - på Vestbredden og særlig på Gaza-stripen. Dette til tross for at den internasjonale domstolen (ICJ) har beordret Israel å trappe ned volden og verne sivile på grunn av mistanke om at det pågår et folkemord mot palestinere. Israel nekter å slippe inn nødhjelp, samtidig som de målrettet angriper sykehus, helsepersonell og flyktningleirer. Over 75% av alle journalister i verden som ble drept på jobb i 2023, var palestinske journalister i Gaza. Derfor er det bekymringsverdig at Israel ikke har fått konsekvenser for alvorlige brudd på folkeretten, og at de ikke følger internasjonal lov. Vi vet at sanksjoner er et viktig og fredelig pressmiddel - som ikke minst fungerer! Derfor mener den sentrale ungdomskonferansen at Norge må gå frem som et eksempel og innføre full boikott av Israel.

6. Dødstallet på Vestbredden øker drastisk, og flere menneskerettighetsorganisasjoner har uttrykt bekymring for barn og unge i Gazas psykiske helse - om de overlever folkemordet. I tillegg fører Israel nå en ulovlig blokade av nødhjelp, og barn og unge risikerer å dø av sult. I 2021 viste Amnesty International en rapport som bekrefter at Israel er en apartheidstat, og har systematisk undertrykt palestinere i flere tiår.

7. Solidaritet er en viktig grunnpilar for oss, og da er det viktig at barn og unge lærer om Palestina/Israel-konflikten på lik linje som apartheid i Sør-Afrika og segregeringen i USA. Fellesforbundet krever at Israel sanksjoneres på lik linje som Russland for brudd på folkeretten. Den sentrale ungdomskonferansen mener Norge skal tilslutte seg folkemord-søksmålet i ICJ, fremmet av Sør-Afrika

8. Utviklingen må gå mot en mer etisk våpeneksport, hvor vi nøye vurderer forholdene i mottakerlandene. Eksportregelverket tillater ikke salg av våpen til autoritære regimer, men dette tas ikke hensyn til ved eksport av våpendeler og kommunikasjonssystemer. Salg av krigsmateriell fra Norge styrker den militære kapasiteten til regimer som undertrykker sitt eget folk, derfor må Norge ha sluttbrukererklæring i alle eksportavtaler av krigsmateriell.

9. Fellesforbundet har mange gode solidaritetsprosjekter, vi burde fremdeles jobbe for å få flere! Det er mange avdelinger som ikke setter solidaritet høyt på dagsorden, det mener vi er for dårlig. Solidaritet er et grunnprinsipp i fagbevegelsen, ungdommen i Fellesforbundet mener derfor det er dårlig at det ikke er noe krav til avdelingene når det kommer til dette. Vi mener hver avdeling burde ta eierskap til minst et solidaritetsprosjekt i året, dette vil føre til større bevissthet rundt solidaritet. Noen eksempler på gode solidaritetsprosjekter kan være Norsk Folkehjelp eller den lokale redningsskøyten. En utfordring mange solidaritetsorganisasjoner har er at det er dyre engangsavgifter og skatter, noe som gjør at de ikke har tilgang til utstyret de trenger. Fellesforbundet skal jobbe for å fjerne engangsavgiften for frivillige redningskjøretøy.

10. Redningsselskapet sjøsatte sine første skøyter i 1893, og har reddet mange liv. De driver daglige oppdrag med blant annet slukking av båtbranner, førstehjelp til sjøs, søk og redning, frakt av politi og ambulansepersonell, og 11 av skøytene er på oljevernberedskap. I tillegg driver de med opplæring om sikkerhet til sjøs og holdningsarbeid. I dag har de 53 skøyter, hvor omtrent halvparten er driftet av frivillig personell. Hovedparten av inntektene til Redningsselskapet kommer fra donasjoner og medlemskontingenter. I 2020 ble kun 124 millioner kroner, altså 15% av inntektene til Redningsselskapet dekket av staten. Dette er ikke nok i forhold til hvor utrolig viktig og samfunnsnyttig arbeid Redningsselskapet gjør. Vi skal jobbe for større bevilgninger til frivillige- og veldedige organisasjoner.

11. Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon, og har frivillige over hele landet. I tillegg til at de har frivillige i over 40 land. De jobber med utvikling og humanitært samarbeid, samfunnsengasjement, førstehjelp og redningstjeneste, og miner og eksplosive våpen - for å nevne noe. Den sentrale ungdomskonferansen ser viktigheten av den jobben folkehjelpa gjør, og er stolte av det arbeidet som blir gjort. For at Norsk Folkehjelp skal fortsette den viktige jobben, mener vi at samarbeidet må styrkes ytterligere og bevilgningene til Norsk Folkehjelp sine lokallag økes.

12. Ungdommen i Fellesforbundet mener at LO burde utarbeide en holdningskampanje mot mobbing og hatprat på nett. Dette er ikke bare et barne- og ungdoms problem, men er et direkte samfunnsproblem. Kommentarfeltene i nettaviser er et glimrende eksempel på at mange voksne trækker over grenser og er tidvis forkastelige. En ting er å lese hvilke holdninger enkeltmennesker har, men når hundre andre velger å sikte seg inn på «liker tegnet» og samtidig signalisere at de er enige i kommentaren. Ungdommen i Fellesforbundet mener at dette er skremmende.

13. De siste årene har vært preget av noen av de mest brutale angrepene på skeives rettigheter verden rundt. I land som Storbritannia, Russland og USA har det blitt vedtatt flere lovverk som angriper selve eksistensen til for eksempel transpersoner. Disse angrepene har blitt støttet av massemedia og nedverdiggende uttalelser fra politikere på tvers av ideologiske skillelinjer. Norge slapp ikke unna dette. Fra fysiske terrorangrep, som det i Oslo 25. juni 2022, til hatefulle uttalelser fra politikere og personligheter i massemedia, ofte under dekke av "ytringsfrihet" eller "tankefrihet", har vi sett forsøk på å utfordre eller direkte fornekte eksistensen av transpersoner, ikke-binære og andre kjønnsidentiteter, eller forsøk å sette deres kamp for likestilling opp mot kvinnes kamp, som om de var uforenelige.

Fellesforbundet må ikke ignorere denne trusselen, og innse at generelle uttalelser og lovverk mot diskriminering, eller en årlig Pride-feiring, ikke vil være nok til å beskytte skeive folk på norske arbeidsplasser, i fagforeninger og i samfunnet vårt. Det kreves proaktivt arbeid og en effektiv kampanje både innad i organisasjonen og på arbeidsplassene. Vi bør bruke eksisterende utvalg eller opprette nye, med det spesifikke formålet å høre, forske på og utdanne medlemmene og samfunnet generelt om de konkrete problemene og farene som skeive arbeidere opplever i Norge, og skape nye strategier og løsninger som kan forbedre deres situasjon

14. I dag er den samiske befolkningen i Norge utsatt for daglig rasisme og diskriminering, den samiske befolkningen er fire ganger så utsatt for dette som befolkningen for øvrig. Det skjer på arbeidsplassen og på fritiden, går man i kofte på 17. mai blir man joiket etter og slengt gloser etter på Karl Johan og Torgallmenningen. I sosiale medier florerer kommentarfeltet med rasisme, diskriminering og hatkommentarer. Vi må jobbe for å rive ned negative fordommer og holdninger mot det samiske folk, og følge opp sannhets- og forsoningskommisjonens rapport. Fellesforbundet er i en unik posisjon til å ta i et tak her, og har et samfunnsansvar for å fremme aksept,

kunnskap og positivitet rundt det samiske i arbeidslivet, og må stille seg solidarisk bak den samiske befolkningen i kampen mot rasisme og diskriminering, og jobbe politisk aktivt med dette.

15. Høyreekstremisme er et økende samfunnsproblem. Både i Europa og i resten av verden ser vi at høyreekstreme grupper og partier er i fremmarsj. En av de mest effektive måtene å avradikalisere kollegaer er å gi dem en god sosial sfære og ideologisk utfordring. Fagbevegelsen er en av fascismens største motstandere, og sier vi ikke noe nå, hvem skal si noe når de angriper oss? Forbundet arbeider aktivt mot alle former for diskriminering og rasistisk ideologi. Vi tar tydelig og total avstand til fascismen, og våre faner leder alltid an i antifascistiske markeringer!

16. På Vinmonopolet kan man i dag kjøpe vin fra en vinprodusent som heter Robertson Winery fra Sør-Afrika, som er et arbeidssted med holdninger fra Apartheid-tiden. Fellesforbundet har sammen med Norsk Folkehjelp besøkt stedet, og bekrefter dette. Vi må stille krav til Vinmonopolet og andre statseide selskaper om at varer som selges ikke skal være produsert med barne- og slavearbeid eller av bedrifter med rasistiske og diskriminerende holdninger.

17. Den sentrale ungdomskonferanse krever at norsk toppidrett boikotter arrangementer arrangert av regimer som driver med sportsvasking og bryter folkerettigheter, fordi det er viktig å stå opp for universelle menneskerettigheter og mot undertrykkende handlinger. Sportsvasking brukes av autoritære regimer for å forbedre sitt omdømme internasjonalt, samtidig som de fortsetter med alvorlige menneskerettighetsbrudd. Gjennom å delta i slike arrangementer, bidrar norsk toppidrett til å legitimere disse regimene. Ved å ta et standpunkt og boikotte disse arrangementene, vil norsk toppidrett sende et klart og sterkt signal om at menneskerettigheter står i fokus, og at man ikke tolererer urettferdighet eller undertrykkelse. Dette vil også kunne inspirere andre nasjoner og idrettsutøvere til å følge etter og stå opp mot uetiske regimer.

18. Fellesforbundet bør anbefale at alle varer og tjenester som den offentlige sektoren skaffer som kan følge norske standarder på produksjonsmetoder, miljøkrav og arbeidsvilkår, skal følge disse kravene. Det offentlige skal heller ikke handle varer fra eller som er produsert i okkuperte områder. Norge bruker store summer på å kjøpe varer og tjenester til statlige og kommunale investeringer. Staten tar i bruk de billigste aktørene som vinner anbudet, og disse aktørene kutter ofte ned på

ulike krav for å kunne gjøre jobben billigst mulig. Når utgangspunktet er penger, så vet vi at de store taperne er vanlige folk, og vinnerne er de rike eierne. Dette er ikke slik det offentlige sine midler bør investeres, og slike krav vil styrke det seriøse arbeidslivet.

Utdanning, fagopplæring og yrkesstolthet

1. Yrkesfagskoler i dag er gamle, utdaterte og slitte. Vi må bidra til å unngå fagarbeidermangelen og øke antallet ungdommer som velger yrkesfag. For å gjøre dette og unngå at vi mangler 90.000 fagarbeidere i 2035 må vi gjøre noe med forholdene de lærer i. Fellesforbundet skal jobbe for økt økonomisk støtte og oppdatert utstyr til skolene, slik at disse fremtidige fagarbeiderne er kjent med dagsaktuelt utstyr. På flere skoler i dag lærer elevene faget sitt ved hjelp av utstyr som i noen tilfeller er eldre enn de selv er. Vi trenger ikke bare fagfolk, men fagfolk som kan faget sitt, Fellesforbundet må være med å vise at dette er en prioritet.

2. Den sentrale ungdomskonferansen mener vi kan være med og unngå fagarbeidermangelen ved å styrke fagbrevet og fagskoleutdanningen. Vi er på vei inn i en stor omstillingsfase hvor vi ikke lenger kan nedprioritere fagarbeidere til fordel for akademikere. Derfor vil vi at fagbrev og fagskole skal gi tilleggspoeng og det skal opplyses mer om mulighetene til å bygge videre på utdanningen.

3. Garderobene på yrkesfagskolene per nå er ikke tilstrekkelig for verken dagens eller fremtidens elever. Mange jenter i yrkesfag opplever at de ikke har garderober eller må skifte sammen med guttene. Garderobene må være adskilte fra hverandre på lik linje som det skal være på arbeidsplasser. Garderobene på skolene skal ha tilstrekkelig med plass for at elevene skal kunne skifte.

4. Rådgiverne på skolen har for vane å anbefale elever med høyt karaktersnitt å søke akademisk utdanning, og de med lavere karaktersnitt anbefales ofte å søke yrkesfag. Rådgivningstjenesten skal gjenspeile det arbeidsbildet vi står i nå uten at dette skal gå utover det elevene vil, men vi ser at vi trenger flere fagarbeidere, da må prioriteten ligge der. Fellesforbundet mener at rådgivere skal jobbe for økt rekruttering av det motsatte kjønn i de kjønnsdominerte yrkene.

5. Rådgivningstjenesten på norske skoler må informere bedre om mulighetene for kryssløp eller kryssutdanning.

I noen tilfeller kan du «krysse» fra et utdanningsprogram eller programområde til et annet, dette kalles kryssløp. Den sentrale ungdomskonferansen ønsker at elevene skal bli bedre informert slik at de slipper å starte utdanningsløpet på nytt. Dette vil hjelpe å senke terskelen på å endre utdanningsløp og hindre frafall i norske skoler.

Det samme gjelder å informere bedre om alternativene for videreutdanning for de som jobber i tunge yrker, hvor man ikke kan stå et helt liv i arbeid. Bedre informasjon om dette vil være med å senke antallet som faller utenom systemet.

6. Det finnes muligheter slik som teknisk allmennfag (TAF) hvor man kan få både fagbrev og studiekompetanse på de 4 årene med utdanning etter grunnskolen. Disse mulighetene må utbedres og informeres om i mye høyere grad enn det som forekommer i dag. Den sentrale ungdomskonferansen mener at fagforeningene burde bli en del av pensum på alle videregående skoler i landet. Hvem som har kjempet for våre rettigheter til et trygt og godt land å leve i, hvem som har bygd opp Norge som vi kjenner det i dag, og hvordan de selv kan påvirke sin egen arbeidshverdag er noe som må inn i pensum på grunnskolenivå. Det er urovekkende mange som ikke har kunnskap om hvem som har sørget for dagens velferdsstat. Hvis ungdommer får vite hva det vil si å være organisert i tidlig alder mener vi at dette vil være med å bidra til at flere lærlinger og unge arbeidstakere vet hva de har rett på. Dette gjelder både når de er sommervikarer og når de er fast ansatt. Tidlig informasjon om det organiserte arbeidsliv vil være med på å minske antallet unge arbeidere som blir utnyttet av arbeidsgivere.

7. Fagskoleutdanninger er i utgangspunktet avsluttende løp. Det finnes likevel noen muligheter til påbygg av utdanning. Ved Høgskulen på Vestlandet kan du ta påbygg til bachelor som maskiningeniør og elektroingeniør. Ved høyskolen for yrkesfag kan du ta bachelor i byggeplassledelse. For resterende fag er studiepoengene fra fagskolen ikke overførbare til høyskole/universitet. Dette gjør det vanskelig for fagskoleingeniører å ta videreutdanning. Vi mener at det må utarbeides et system der fagskolepoeng også teller på høyskole, slik at fagskoleingeniører får muligheten til å bygge på utdanningen sin.

8. Både på ungdomsskolen og videregående har vi fremmedspråk. Ungdommen i Fellesforbundet ønsker at tegnspråk skal sidestilles med fremmedspråkene for at flere skal få kunnskap og ha mulighet til å kommunisere med de som er stumme og hørselshemmede. I tillegg ønsker vi at tegnspråk skal bli en del av pensum,

og at det skal bli mer tilrettelegging for stumme og hørselshemmede i skolen.

9. Kunst og håndverksfag er blitt nedprioritert i barne- og ungdomsskolen i lang tid. Ved å svekke håndverksfag viser vi at samfunnet ikke ser samme verdi i yrkesfaglig utdanning, som akademisk utdanning. Om vi vil sikre fremtidens yrkesfagarbeidere må vi styrke håndverksfag i barne- og ungdomsskolen ved å sørge for at det bevilges midler til varierte materialer og til utdanning av kompetente håndverkslærere. Kunst og håndverk kan ikke hovedsakelig bestå av klipping av papir og maling. Det finnes flere unge håndverksinteresserte lærerstudenter som forteller om manglende midler i deres utdanning, og skoler prioriterer vekk god håndverksundervisning. Å fortsette i dette sporet fører til manglende interesse for håndverk, og at færre ser verdien i praktiske fag.

10. Norge har ikke lenger en statsreligion og det er ønskelig med en inkluderende læreplan. Derfor mener ungdommen i Fellesforbundet at KRLE-faget må endres. Det innebærer å fjerne det historiske fokuset på kristendommen som den dominerende delen, og heller ha et større fokus på ulike kulturelle og religiøse perspektiver. Målet er å modernisere faget, gjenspeile dagens mangfoldige samfunn og sikre inkluderende undervisning uavhengig av tro og livssyn. Vi foreslår derfor å fjerne "K" fra KRLE og gå tilbake til slik det var tidligere når faget het "RLE".

11. Seksualundervisningen på grunnskolen må forbedres. Informasjonen som gis nå, og tiden som brukes på temaene, er ikke tilstrekkelig. Vi mener at unge må lære så mye som mulig om kropp, seksualitet og sex på skolen. Dette for å normalisere kropp, og ha en naturlig og realistisk forventning til seksualitet

12. For ungdommen i Fellesforbundet er det essensielt å understreke viktigheten av skoler som er utformet for en optimal læringsopplevelse. Skolemiljøet spiller en avgjørende rolle for lærlingers trivsel, motivasjon og faglig utvikling. Skoler som integrerer rikelig med grøntarealer og sikrer et godt innendørs klima, legger grunnlaget for et helsefremmende og stimulerende læringsmiljø. Grøntområder gir ikke bare mulighet for avkobling og fysisk aktivitet, men de kan også være inspirerende steder for kreativitet og læring. Et behagelig innendørsklima, med tilstrekkelig ventilasjon og god belysning, skaper optimale betingelser for konsentrasjon og fokus. Ungdommen i Fellesforbundet mener derfor at investeringer i skoler med slike kvaliteter er avgjørende for å støtte opp om god

læring og trivsel blant lærlingene, samtidig som det bidrar til å forme fremtidens dyktige arbeidskraft.

13. Forskjellige studier viser at gratis skolemat har positive effekter på en rekke områder, blant annet skoledeltakelse, kosthold, læring og fravær. Det finnes mange barn i dag som kommer uten matpakke på skolen av ulike årsaker. Derfor mener vi at skolen må tilby minst et varmt skolemåltid om dagen som skal være sunt og næringsrikt, og bidra til å bevisstgjøre viktigheten av et variert og sunt kosthold i tidlig alder.

14. Den sentrale ungdomskonferansen mener lærlinger må få stipend for eget verktøy, der bedriftene ikke holder ansatte med verktøy. I noen yrker kreves det at lærlinger må kjøpe eget utstyr, som gjør at lærlinger i enkelte yrker har dårligere råd. Lærlinger med behov for relevant utstyr ved start av læretid må ha mulighet til å søke utstyrsstipend gjennom Lånekassen. Mange bedrifter gir verktøygodtgjørelse til sine ansatte for å holde eget verktøy, men lærlinger kvalifiserer ikke til dette tillegget, da de er lærlinger.

15. Kriteriene for å bli lærebedrift må bli strengere, og bedrifter skal kunne vise til deres kunnskap om lærlingers rettigheter og samarbeid med relevante opplæringskontor. Bedrifter som ikke kan dette, skal få inndratt tittelen som lærebedrift. Fellesforbundet er forbundet for lærlinger, og derfor mener vi at det er viktig å sørge for at lærlinger blir ivaretatt på bedriftene og får relevant opplæring i faget sitt for å bli verdens beste fagarbeidere i fremtiden. Derfor er det viktig at de med veilederansvar har pedagogisk kursing og relevant fagbrev for å sikre læringsutbytte på best mulig måte, og jevnlig oppfølgingssamtaler med lærlingene i løpet av læretiden. De ansatte i bedriftene som har med seg lærlingene ut på jobb, eller andre måter er ansvarlige for lærlingenes daglige arbeid skal få et tillegg for dette. Arbeidstilsynet bør ha makten til å frata bedrifter godkjenning som lærebedrift dersom bedriften ikke er egnet til å ha lærlinger.

16. Det finnes flere veier mot fagbrev, blant annet muligheten for å gå et læreløp i voksenalder eller som praksiskandidat. Å ta læreløp i voksenalder er et løp som i stor grad er en skjult perle, og flere opplever at kunnskapen om ordningen i NAV varierer sterkt. Samtidig er det over 110 000 unge mellom 20 og 29 år som verken er i jobb eller utdanning. Mulighetene for å ta fagbrev på utradisjonelt vis må synliggjøres overfor bedrifter, NAV og unge voksne gjennom kampanjer, samarbeid og gode økonomiske støtteordninger. Det er viktig å utbedre en lønn som gjør at man har råd til å bli lærling i

en eldre alder. Man kan ikke følge samme lønnstrinn som ordinære lærlinger. Kravene for å bli praksiskandidat i dag er for strenge. En videregående elev trenger kun 2 år på skole og 2 år i praksis for å få et fagbrev, men en som finner det de har lyst å gjøre i senere alder skal bli straffet for dette med at de må kunne dokumentere en 5 års praksis. Kravene må senkes ned til å være på lik linje med skoleløpet til videregående elever. Alt dette vil bidra til å få flere i jobb, flere som står sterkt med et fagbrev i våre bransjer og bekjempe ensomhet.

17. Mange av våre bransjer sliter med rekruttering av lærlinger. Blant annet er det svært få som går lærlingløpet for å bli yrkessjåfører, og blant dem er det nesten ingen som velger å bli bussjåfører. Ungdom velger heller lastebil enn buss på grunn av de store begrensningene som er på buss sammenlignet med lastebil.

Begrensningene holder lærlingene unna de skiftene med mest tillegg, og når disse begrensningene ikke finnes på lastebil så driver vi lærlingene mot gods. Den sentrale ungdomskonferansen mener at vi må rette opp i denne grove skjevheten i hvor strengt de to yrkessjåfør retningene er regulert.

18. Det er stadig snakk om hvilken inntaksordning som er best og de politiske partiene snakker om å innføre en nasjonal bestemmelse for inntaksordningen. Inntaksordningen fungerer veldig ulikt i fylkene i Norge, noen foretrekker nærskoleprinsippet, andre foretrekker karakterbasert opptak. Geografiske og sosioøkonomiske forhold varierer veldig, derfor mener ungdommen i Fellesforbundet at det burde innføres nasjonal lovbestemmelse om at det er nærskoleprinsippet som alltid legges til grunn samtidig som vi sikrer at det opprettholdes skoler i hele landet. Dette bør gjøres i samsvar med ungdomsrådet og elevorganisasjonen i fylkene da de representerer skolene og elevene.

19. Fellesforbundet skal jobbe for at samarbeidet mellom skoler og bedrifter sikres, så praksismuligheter på ungdomsskolen kan bli en del av pensum, samt sørge for investeringer i verksteder, og utstyr som bidrar til yrkesrettet læring. Norge trenger langt flere fagarbeidere enn det vi har i dag, og da må vi starte rekrutteringen tidlig i flere bransjer. Derfor må flere få prøve seg i ulike yrker allerede på ungdomsskolen, slik at de lettere kan velge yrkesretning senere. Det vil også være viktig med flere verksteder og ulikt utstyr på skolene, slik at man kan være bedre forberedt på en yrkesfaglig utdanning. Dette vil også bidra til at mange elever som opplever skolehverdagen som veldig teoretisk og kjedelig, føler mer mestring og oppnår langt bedre læring. Det kommer

til å kreve store investeringer, men Fellesforbundet må være en sentral pådriver for at hverdagen på ungdomsskolen ikke blir for akademisk og teoritung, men også legger et sterkt grunnlag for yrkeskompetanse.

20. Barn og ungdom har ulike forutsetninger for læring, og vi tror når politikerne bestemmer at barn skal ha lekser, så glemmer de akkurat dette. For alle barn og ungdom tenker og lærer ulikt. Det har blitt gjort ulike testprosjekter med forskjellige løsninger. De fleste elever har sagt at en skoledag utvidet med 2 timer uten lekser har vært det beste alternativet. Vi mener at vi skal lytte til elevene og fjerne lekser slik at elevene kan fokusere på skolen når de er der og fokusere på andre ting når de kommer hjem.

21. Eksamen som vurderingsform er utdatert. Vi gjør til stadighet store endringer i skolen, men eksamen har vi beholdt gjennom alle endringene, dette til tross for at mer og mer forskning sier at eksamen er en dårlig måte å vurdere faglig kompetanse. Derfor mener Fellesforbundet ungdom at den norske skolen må gå inn i fremtiden og legge fra seg gamle vaner, og avvikle eksamen til fordel for en vurderingsform som ikke blir like påvirket av dagsformen som eksamen blir.

22. Fraværsgrensen dytter de som sliter mest, ut av skolen. Det dokumenterte fraværet har gått ned for flere elever, men de som har det vanskeligst på skolen har fått det enda vanskeligere å fullføre. Den sentrale ungdomskonferansen mener at vi må avskaffe fraværsgrensen for å sørge for at flest mulig fullfører videregående.

Helse, Miljø og Sikkerhet

1. I arbeidslivet har psykososial helse blitt et mindre tabubelagt tema, men vi er fremdeles ikke i mål. Til tross for at terskelen for å prate om det er blitt mindre, er det fortsatt vanskelig for veldig mange. Dette kan relateres til at psykisk helse ikke har vært et aktuelt tema før de siste årene. Det er mangel på kunnskap og forståelse hos store deler av de voksne i samfunnet. En konsekvens av dårlig psykisk helse er selvskadende handlinger og selvmord spesielt blant menn. Derfor bør Fellesforbundet aktivt jobbe for å øke fokuset på psykososial HMS. Generell kursing i psykisk helse er noe som må føres inn som grunnleggende informasjon til både nåværende og fremtidige arbeidsgivere, tillitsvalgte og verneombud. Fellesforbundet skal jobbe for at flere bedrifter og våre medlemmer settes i kontakt og får oppfølging av organisasjoner og institusjoner, som bedriftshelsetjenesten, kompetansesenter for

rus- og avhengighetsproblematikk, Mental Helse Norge, psykolog og andre som tilbyr fysisk og psykisk hjelp for arbeidstakere, tillitsvalgte og verneombud slik at man opprettholder god psykisk helse. Denne typen behandling skal dekkes av bedriften. Den sentrale ungdomskonferansen mener at vi må forske mer på alternative behandlingsmetoder av psykiske lidelser, i tillegg må ventetiden på offentlig helsehjelp må betraktelig ned slik at personer kan få raskere hjelp både psykisk og fysisk.

2. Det å lære mer om psykisk helse er viktig, og det å finne ordene for ens psykiske helse kan være ekstremt utfordrende for mange. Det er derfor viktig at unge lærer mer om psykisk helse på skolen, for å kunne både støtte seg selv og de rundt seg. Lærere må undervise i hvordan å identifisere psykisk helse, ensomhet og mobbing blant unge elever, og spesielt kontaktlærere som spiller en viktig rolle under diagnosesetting på unge i møte med helsevesenet.

3. Vi lever lengre, og da er det viktig at den fysiske helsen holder seg så lenge som mulig. Et viktig tiltak for fysisk helse er forebygging av belastningsskader som oppstår over lengre tid. Ved å få på plass gode tilbud gjennom bedriftshelsetjenesten som fysioterapi, og ergoterapi vil man kunne lære bedre om løfteteknikker og arbeidsstillinger som gir mindre belastning på kroppen. Det burde også være en rabattordning på treningssenter som vil gi en bedre psykisk og fysisk helse. Bedrifter kan gi goder til de som utnytter tilbudene som er med på å forhindre belastningsskader ved å enten gi betalt fri i arbeidstiden for å trene eller ekstra betalte feriedager i løpet av året. Dette vil være med på å få ned sykefraværet, og gjøre det enklere for flere å stå lengre i jobb.

4. Fellesforbundet skal jobbe med å styrke arbeidslivets kompetansesenter for rus- og avhengighetsproblematikk (AKAN) sine tjenester, verktøy og ressurser. Vi skal jobbe aktivt med å gi tillitsvalgte og verneombud kunnskap om hvordan man snakker om og håndterer uønsket adferd knyttet til alkohol, spill problematikk, medikamenter, narkotika og dopingmiddel i jobbsammenheng.

Dette handler ikke bare om å håndtere rusproblemer når de allerede er et problem på arbeidsplassen, men også om forebygging og tidlig innsats. Målet er å skape en tryggere og mer støttende arbeidsplass, hvor ansatte kan få hjelp før problemene utvikler seg til noe større.

5. Den sentrale ungdomskonferansen mener at det skal jobbes for å gjøre besøk til bedriftshelsetjenesten obligatorisk. Dette mener vi vil føre til bedring av

folkehelsen. Vi vil jobbe for at bedriftshelsetjenesten blir brukt på en fornuftig måte som gagnar de ansatte. Noen plasser har man bedriftsjordmor, gjerne organisert gjennom bedriftshelsetjenesten. Jordmoren kommer da på besøk til den gravide på jobb og går gjennom potensielle tiltak og tilpasninger som kan gjøres. Dette er med å føre til at gravide kan stå i arbeid lenger og øke lønnsomheten for bedriftene under denne perioden. Med dette som grunnlag må Fellesforbundet jobbe for at dette blir et mer utbredt tilbud som flere kan dra nytte av.

6. De ansatte og tillitsvalgte på arbeidsplasser må få større kompetanse og flere ressurser til å håndtere intoleranse og diskriminering samt seksuell trakassering på arbeidsplasser. Dette skal inkludere en jevnlig gjennomgang av varslingsrutiner og håndtering av uønskede hendelser på bedriften. Samfunnet har blitt mer polarisert, og selv om majoriteten i Norge aksepterer minoritetsgrupper, har flere enkeltmennesker utviklet mer ekstreme meninger. Meninger som ikke passer inn på en inkluderende arbeidsplass. Dette rammer flere av minoritetsgruppene på arbeidsplassen, og flere kan oppleve det som veldig ukomfortabelt å dra på jobb når de møter slike meninger om seg selv.

7. Mange kommuner har områder hvor det er vanskelig for helsetjenestene å etablere seg og tilby behandlinger, det er langt å reise til nærmeste behandlingssted eller tilsvarende lavterskeltilbud. Dette gjelder også innenfor psykisk helse, hvor terskelen er høy for å reise og få hjelp, spesielt hvis det går en dag eller mer i reise og opphold. Vi mener at kommunene skal tilby behandling for psykisk helse også i distriktene. For å kunne bidra til dette må vi stoppe nedleggingen av sykehus og medisinske tilbud. Dette vil også hjelpe med problemene med overbelastning av det offentlige helsevesenet.

8. Det er viktig at vi blir flinkere på å rapportere både fysiske og psykiske uønskede hendelser. Dersom vi blir flinkere på å rapportere avvik og varslinger blir vi også mer oppmerksom på hva vi må gjøre for å unngå ulykker og dårlig oppførsel. Det er altfor mange hendelser som skjer uten at man lærer noe av det, da folk ikke tør å rapportere det i frykt for konsekvensene. Dette kan føre til at mange ulykker ikke blir oppdaget i tide, noe som kan resultere i senskader, depresjon og på sikt sykemelding. Fellesforbundet jobber aktivt med å forbedre varslingsrutinene sine, og vi forventer at våre medlemsbedrifter setter seksuell trakassering og diskriminering på dagsorden, og har gode varslingsrutiner. Den sentrale ungdomskonferansen mener terskelen for å varsle bør bli enda lavere og at det

bør bli enklere. Alle skal bli tatt på alvor og bli hørt om de blir behandlet urettferdig.

9. I mange av våre bransjer finnes det skift- og turnusordninger. Dette medfører ofte hyppig nattarbeid. Ifølge studier fra STAMI blir det økt fare for ulykker og økt risiko for psykiske plager, hjerte- og karsykdommer og forstyrrende søvn. Samtidig som nattarbeid slår hardt negativt ut på helsen må Fellesforbundet jobbe for forskning på konsekvensene av nattarbeid. Det er også viktig å kartlegge søvnproblemer og hvordan arbeidsmiljøet kan tilpasses for å ikke slå negativt ut på søvnen til arbeidstakere på en slik måte at de langtids sykmeldes og i verste fall ikke kommer tilbake til arbeidsplassen. For å adressere disse utfordringene må Fellesforbundet prioritere tiltak som støtter arbeidstakernes helse. Fellesforbundet må finne og tilrettelegge for helsetjenester og støtte for sosial tilhørighet blant ansatte i skift- og turnusordninger.

10. Det finnes i dag flere bransjer som har en ordning med regionalt verneombud. Ordningen er opprettet av staten i samarbeid med partene i arbeidslivet for å ta vare på sikkerheten i næringer med større utfordringer. Mange av våre medlemmer opplever hardt press i sin arbeidshverdag og kan føle seg presset til å gjøre arbeidsoppgaver langt utenfor forsvarlige helse, miljø og sikkerhetskrav. Dette er ofte bransjer som driver med rovdrift og sosial dumping av sine arbeidere. Ved å også utvide industrivernet i bedriftene for høyere beredskap ved ulykker på jobb som raskt kan håndtere branttilløp, personskader og lekkasjer av gass og farlige kjemikalier før nødetatene kommer. Industrivern er også et lovpålagt krav om egenbeskyttelse som gjelder for de fleste store og mellomstore industrivirksomheter.

Derfor mener den sentrale ungdomskonferansen at ordningen med regionalt verneombud og industrivernet må utvides til flere av våre bransjer.

11. I store bedrifter og konserner er det en større utfordring å holde et godt og likt arbeidsmiljø for alle de ansatte. Dette løses ofte ved et sentralt arbeidsmiljøutvalg. For å sikre at dette utvalget har fokus på arbeidernes rettigheter og har innsikt i hvilke tiltak som trengs, bør tillitsvalgte i bedriften/konsernet ha fast observatørplass med tale og forslagsrett.

12. Arbeid i høyden medfører en stor risiko for liv og helse og bør derfor kompenseres deretter. Selv de mest erfarne og dyktige arbeidere kan bli utsatt for ulykker når de jobber høyt oppe. Det er derfor helt rettferdig at de får et tillegg i lønn for denne risikoen. Å jobbe i høyden krever

konstant årvåkenhet, konsentrasjon og psykisk styrke. Det er stressende og kan påvirke helsen deres over tid. Fra 2018 til 2022 var det totalt 2663 ulykker tilknyttet fall innenfor transport og lagring ifølge tall fra SSB. For i dag er det utrolig lett for en arbeidsgiver og si at «det er ikke noe risiko med denne jobben» og som trofast arbeidstaker gjør vi som vi får beskjed om. Derfor mener vi at dette med risiko bør defineres.

13. Alenearbeid kan innebære en sikkerhetsrisiko. Alenearbeid kan både øke sannsynligheten for at en ulykke inntreffer, og alenearbeid kan forverre konsekvensene dersom en ulykke skjer ved at umiddelbar hjelp ikke er til stede. Arbeidstakere som arbeider alene, kan også få problemer med å tilkalle hjelp i kritiske situasjoner. Innenfor enkelte bransjer er alenearbeid stort. I disse bransjene må Fellesforbundet forby alenearbeid. Samtidig skal forbundet jobbe med å sikre god HMS for arbeidstakere som jobber natt, ved å støtte opp om tiltak som for eksempel chattegrupper for nattevakter.

14. Verneutstyr er en viktig del av arbeidslivet. Mange bedrifter har ikke nok fokus på innkjøp av verneutstyr, og dette må tas tak i. Vi krever at ansattes representanter i AMU og verneombud blir satt i stand til å ha nødvendig verneutstyr på arbeidsplassen. Det er viktig at vi fokuserer på å få bedriftene til å kjøpe inn rett hjelpeutstyr for å bevare arbeiderne sin helse og mulighet til å holde seg i arbeidslivet. Det burde også lages et register over hjelpemidler som kan gjøre arbeidsdagen lettere for dem med tunge og statiske arbeidsoppgaver. En stønadsordning for å hjelpe bedrifter å skaffe hjelpemidler burde være på plass! Vi vil at alle våre kamerater skal gå ut av arbeidslivet like friske som de kom inn, derfor krever vi at arbeidsgivere i større grad skolerer sine ansatte i forhold til riktig arbeidsmetodikk og bruk av utstyr.

15. En utfordring for likestillingen i våre bransjer er mangelen på riktig arbeidsklær og verneutstyr, særlig for kvinner. Til tross for at vi har kommet langt med endringer i lovverk og flere tariffavtaler som nevner behovet så ser vi at leverandørene av verneutstyr enten nedprioriterer eller ikke tilbyr et annet alternativ enn unisex. Det fører til at særlig kvinner føler seg utilpass på jobb, og kan i verste fall føre til arbeidsulykker. Derfor mener vi at det burde satses mer på kjønnsstilpasset arbeidsklær og verneutstyr.

16. Både feltstudier og eksperimentelle studier har vist at ventilasjon, luftkvalitet og termiske forhold er viktig både for helse, trivsel, arbeidsevne og læring. Et dårlig innneklima kan bidra til sykdom og plager hos mange mennesker, både friske og mer sårbare med astma eller

allergier. Derfor krever den sentrale ungdomskonferansen at dette blir tatt mer på alvor hos arbeidsgiver.

17. De fleste offentlige bygg har tilgang til heis og toaletter for dem med funksjonsnedsettelse. Dette gjelder dermed ikke alle bygg og den sentrale ungdomskonferansen mener da at dette må forbedres. I flere eldre bygg kan det være problematisk for personer med nedsatt funksjonsevne å komme seg enten på toalettet eller bevege seg rundt i bygningen.

18. I dag kan ikke mekanikere holde igjen kjøretøy selv om de er i uforsvarlig stand. Mekanikere kan i dag bare anbefale sjåfører å ikke kjøre. Dette fører til at flere kjøretøy som kjører på norske veier kjører rundt med usikre kjøretøy som kan skade både sjåfører og andre personer i trafikken. Fellesforbundet må jobbe for at mekanikere og bedrifter får rett til å holde tilbake kjøretøy dersom det viser seg å være uforsvarlig å la dem kjøre videre.

Bilbransjen er under rask utvikling og fokuset på kundetilfredshet har blitt stort. Det har medført at flere selskap tilbyr å sende bilmekaniker hjem til deg. Det kan igjen medføre at sikkerheten til mekanikere ikke blir ivaretatt så godt som den burde.

Vi kan ikke la kostnader og effektivitet overkjøre helsen, miljøet og sikkerheten til mekanikere. Ungdommen i Fellesforbundet mener at dette er et felt som må reguleres for å sikre at eventuelle hjemmetjenester blir utført på ordentlig vis.

19. Veinettet er arbeidsplassen til veldig mange arbeidstakere. For yrkessjåfører er dårlig veistandard stort sett hverdagen på jobb. Ikke bare går dette utover den fysiske helsen til sjåførene, men på enkelte veistrekninger setter de livet på spill for å komme frem. Det er flere veistrekninger i Norge hvor ras inntreffer ofte, og rassikring ikke får den prioriteten det burde ha. Det betyr stengte veier på grunn av ras, men det kan også ta liv. Den sentrale ungdomskonferansen mener at det må jobbes for å øke sikkerheten til veinettet inkludert gang- og sykkelfelt i hele Norge.

20. Bussrutene i en fylkeskommune blir gitt på konsesjon til busselskapene i ca. en 10 årsperiode. Dette kalles anbud, og gir de fylkeskommunale kollektivselskapene mulighet til å definere hva som kreves på ruten og bussene den perioden. Busselskapene vinner en anbudsutlysning på pris, og den minste sparing kan bety å vinne eller tape et anbud. Det er essensielt at sjåførenes tillitsvalgte har en reell innflytelse i

utformingen av anbudskravene. Fellesforbundet må fortsette sitt viktige arbeid, nasjonalt og internasjonalt, for å videreutvikle og øke førersikkerhetskravene. Et av tiltakene er kollisjonsputer i de tyngre kjøretøyene, og voldsalarm for bussjåfører.

21. Forbundet har i lang tid hatt et stort fokus på trygghet på jobb. Men det er fortsatt mange som sliter i eget hjem. Partnervold har blitt et økende problem i Norge og denne trenden må snu. Ungdommen i Fellesforbundet mener at Fellesforbundet skal jobbe aktivt med å informere om krisesenter og forebygge mot voldelige familieforhold. Ettervirkningene fra ustabile hjem kan påvirke deg, partner og barn resten av livet. Da er også oppfølging ekstremt viktig for å bevare deres velferd. Uten hjelp kan disse falle utenfor samfunnet.

Begrepsforklaring

AI: Kunstig iAI: Kunstig intelligens (KI), eller «Artificial Intelligence (AI)» på engelsk, handler om å utvikle datasystemer som kan lære av egne erfaringer og løse problemer i ulike situasjoner og miljøer. Eksempler på AI er chatgpt, amazon alexa eller Apple SIRI

Anbud: Et anbud er et bindende tilbud om å utføre et arbeid, levere varer og/eller tjenester på bestemte betingelser angitt av den som skal ha arbeidet, tjenesten eller leveransen utført.

LO kurs og konferanse : Tilbyr kurs og kompetanseutvikling for tillitsvalgte i LO. Målet er å bygge en sterkere fagbevegelse gjennom kunnskap og skolerung.

Arbeidsavklaringspenger (AAP): skal sikre deg inntekt i perioder du, på grunn av sykdom eller skade, har behov for hjelp fra NAV. Målet er at du sammen med NAV skal avklare mulighetene dine for å beholde eller komme i arbeid. AAP gis lettere sagt til de som ikke har jobb og venter på en avklaring i om de har/får jobb eller er aktivt arbeidssøkende gjennom NAV.

Arbeidsmiljøloven (AML): Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern m.v. er en norsk lov som skal sikre et godt arbeidsmiljø, trygge og rettferdige ansettelsesforhold, et inkluderende arbeidsliv og samarbeid mellom arbeidstakerne og arbeidsgiverne.

Arbeidsmiljøutvalg (AMU): Et samarbeidsutvalg for å med hensikt i å bedre arbeidsmiljøet på en arbeidsplass. I et AMU sitter det med representanter fra både

arbeidsgiver og arbeidstakere. AMU deltar i planlegging og organisering av helse, miljø og sikkerhet-arbeidet.

Avtalefestet pensjon (AFP): En tariffbasert pensjonsordning for ansatte i privat sektor. Ytelsen er livsvarig og kan tas ut fra du fyller 62 år, forutsatt at du oppfyller vilkårene i AFP-vedtektene. AFP er enkelt sagt arbeidslivets pensjonsordning for de som står i arbeid til de har fylt 62 år eller lenger.

Bemanningsbyrå: En bedrift som driver utleie av sine egne ansatte, du er dermed ikke ansatt i bedriften du utfører arbeid i.

D-nummer: Et nummer som kan tildeles utenlandske personer som ikke har norsk fødselsnummer, men har et behov for identifisering overfor norske myndigheter.

E-fuel: Et drivstoff som er produsert av CO2 fra luften for så og splitte atomene så du sitter igjen med bare Carbon som igjen kan raffineres til bensin.

Fellesoppgjør: Tarifforhandlinger som foregår ved at flere forbund forhandler i fellesskap. Avstemningene over resultatet skjer samlet. Se også samordnet oppgjør.

ENOVA: er en organisasjon som både bedrifter og privatpersoner kan søke penger hos hvis de ønsker å gjøre klimavennlige tiltak eller strømbesparende tiltak som f.eks solcellepanel på tak eller installere varmepumpe. Organisasjonen er eid av Klima- og miljødepartementet

IA avtalen: Inkluderende arbeidsliv er et arbeidsliv for alle som kan og vil bidra. Avtalen skal bidra til å forebygge og redusere sykefravær, styrke jobbnærværet og bedre arbeidsmiljøet, samt hindre utstøting og frafall fra arbeidslivet.

Indeksregulering: er justering av lønninger eller andre beløp avtalt i penger i samsvar med prisstigning, uttrykt ved en prisindeks.

Inflasjon: er når prisene på varer og tjenester går opp over tid. I Norge bruker vi konsumprisindeksen for å måle inflasjon.

Konkurransutsatt næring: Næring der det meste av produksjonen antas solgt til utlandet (utekonkurrerende næring) eller på det innenlandske marked (hjemme konkurrerende næring) i konkurranse med utenlandske produsenter.

Konkurransetsetting: Konkurransetsetting betyr at offentlige tjenester utlyses i konkurranse - ofte kalt anbud - slik at andre, private, ideelle organisasjoner eller kommersielle aktører kan konkurrere om driften av tjenestene. Noen ganger er også offentlige virksomheter med i konkurransen.

LO: Landsorganisasjonen i Norge er den største arbeidstakerorganisasjon som kjemper for bedre lønns- og arbeidsvilkår.

LOs sommer- og lærlingpatrulje: To patruljer LO arrangerer som LOs forbund deltar på. Disse patruljene blir gjennomført for å kartlegge at unge arbeidstakere sine rettigheter blir fulgt, og at de trives på jobb. Mens sommerpatruljen arrangeres på sommeren og har fokus på sommervikarer, arrangeres lærlingpatruljen på høsten og har fokus på lærlinger. Alle medlemmer i Fellesforbundet har mulighet å delta på disse patruljene som gjennomføres en gang i året.

Leie til eie: Et boligkonsept som gjør det mulig å leie din egen bolig før du kjøper den.

NHO: NHO forkortning for Næringslivets Hoved Organisasjon er Norges største arbeidsgiverorganisasjon som er en av motpartene i tariffoppgjøret.

Normalarbeidsdag: Er loven (AML) som er bestemt for å få et godt arbeidsliv, slik at en ikke settes opp imot hverandre når det gjelder f.eks. arbeidstid. Slik at man ikke trenger å frykte for at man ikke kan brødfø seg selv og sin familie.

Obligatorisk tjenestepensjon (OTP): En lovfestet ordning som skal være innskuddsbasert eller ytelsesbasert. Gjelder fra fylte 20 år etter 1 G og er på 2% av grunnlønn.

Overenskomst: Overenskomst er en skriftlig avtale mellom arbeidstakerorganisasjoner og arbeidsgiverorganisasjon eller en enkelt arbeidsgiver om lønns- og arbeidsvilkår. Uttrykket overenskomst brukes om tariffavtalens del 2, den delen som inneholder de konkrete bestemmelsene om lønns- og arbeidsvilkår og som revideres ved tariffoppgjørene. Del 1 i tariffavtalen er hovedavtalen.

Psykososial helse: Psykososial er en fellesbetegnelse på psykiske og sosiale forhold av betydning for helse og mental fungering.

Solidaritet: Er et begrep som beskriver en følelse av samhörighet og samhold mellom individer eller grupper. Ordet benyttes ofte i fagpolitiske sammenhenger, og også til å uttrykke støtte til folk i den tredje verden.

Sosial dumping: Sosial dumping er et begrep som i dagens Norge knyttes til arbeidsinnvandring hvor utenlandske arbeidstakere får vesentlig dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn norske arbeidstakere.

Stami: Statens arbeidsmiljøinstitutt er et norsk statlig forskningsinstitutt organisert under Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Tariffavtale: En tariffavtale er en kollektiv regulering av lønns- og arbeidsvilkår eller andre forhold, som inngås mellom en fagforening (for eksempel Fellesforbundet) og en arbeidsgiver eller arbeidsgiverorganisasjon. En tariffavtale er bindende for avtalens parter og deres medlemmer.

Tariffoppgjør: Betegnelse på forhandlinger der tariffavtalen sies opp, og det forhandles om både lønnstillegg og endringer i de øvrige bestemmelsene i tariffavtalen. Kalles også tariffrevisjon eller lønnsoppgjør.

Trepartssamarbeid: Trepartssamarbeid er samarbeid mellom organisasjoner som representerer arbeidsgivere og arbeidstakere (partene) og staten. Samarbeidet omfatter i hovedsak arbeidslivsspørsmål, men har historisk sett også hatt betydning for andre deler av statens økonomiske politikk.

Tverretatlig: er når to eller flere etater som f.eks. Datatilsynet, NAV og Jernbanedirektoratet enten samarbeider eller har arbeid/problemer som kan gjelde flere områder. Hvis det noen hacker et statlig togselskap så vil det være tverretatlig samarbeid mellom jernbanedirektoratet og datatilsynet, pluss noen fler.

Velferdsordninger: Sosialpolitiske ordninger, som alders- og uførepensjon, arbeidsledighetstrygd og sosial støtte, helse- og omsorgstjenester, som sykehus og aldershjem, utdanningsinstitusjoner som skoler og universiteter, familiepolitiske ordninger som barnetrygd, foreldrepermisjon og barnehager.

